

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Studie i spel

Sex kvinnors erfarenheter av spelberoende

Socionomprogrammet

C-uppsats

Ulrika Hanson

Handledare: Ing- Marie Johansson

Förord

Att skriva denna uppsats har stundtals varit svårt, för jag har verkligen velat göra mina intervjupersoner rättvisa. De har varit mycket öppna och otroligt generösa när de har berättat om sina liv för mig. Jag vill verkligen tacka dem för att de ställde upp! Deras berättelser har gett mig så mycket mer än bara material till min uppsats.

Jag vill också rikta ett stort tack till **alla** på Spelberoendes förening i Göteborg, för att ni var så härliga och hjälpsamma.

Jag vill även tacka min handledare Ing – Marie Johansson för intressanta och givande diskussioner som gett mig nya infallsvinklar i mitt skrivande. Samt för att hon ställde höga krav.

Jag vill avslutningsvis tacka min underbara sambo Peter för att han stod ut med mig och hjälpte mig under skrivprocessen.

Sammanfattning

Titel: Studie i spel- Sex kvinnors erfarenheter av spelberoende

Författare: Ulrika Hansson

Begrepp: Spel, kön, moderskap, coping, flykt

Mitt syfte med denna uppsats var att beskriva kvinnors egna erfarenheter av att ”spela”, hur de själva ser på sina spelvanor. Vilka problem det kan finnas kopplade till spelandet. Samt hur det är att vara spelande kvinna.

Jag genomförde sex kvalitativa intervjuer med kvinnor som har varit eller befinner sig i ett spelberoende. Jag ville lägga fokus på kvinnornas erfarenheter, därför valde jag begrepp och teorier utifrån deras berättelser. Frågeställningar som var vägledde mig under arbetets gång var:

- När spelar kvinnor?
- Vad spelar kvinnor?
- Hur ser de på sina spelvanor?
- På vilket sätt påverkar spelandet deras vardag?
- Vad innebär det att vara kvinna och spela?

Mina huvudresultat var att kvinnorna till en början spelade för att få lite avkoppling och nöje. Men att spelet sedan blev till ett beroende och en flykt från deras problemfyllda liv. Det handlade i huvudsak om ansett kvinnliga spel, som bingo och spelautomater. Det som genomsyrar alla berättelserna är moderskapet och den bild som informanterna har hur en kvinna och god mor ska vara. Kvinnorna kände alla en stor skam och skuld inför att vara kvinna, mamma och spelande

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning	3
1. INLEDNING	6
1.1 Inledning/ problemområde.....	6
1.1.1 Min bild.....	6
1.1.2 Spelindustrin.....	6
1.1.3 Kvinnors situation	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	8
1.3 Tidigare forskning.....	8
2. METOD.....	10
2.1 Metodval	10
2.2 Tillvägagångssätt.....	10
2.2.1 Intervjuerna	10
2.2.1.1 Urval	10
2.2.1.2 Intervjustrategi.....	11
2.2.1.3 Genomförandet	11
2.2.2 Observationer	12
2.2.3 Bearbetning och analys	12
2.3 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	13
2.4 Etiska överväganden.....	14
3. TEORIER.....	16
3.1 Val av teorier	16
3.2 Könsperspektiv.....	16
3.2.1 Det andra könet	17
3.2.1.1 Den gifta kvinnan.....	17
3.2.2 Moderskapet – de motstridiga förväntningarnas arena.....	17
3.2.3 Kön som konstruktion – Doing gender.....	18
3.3 Coping	19
3.3.1 Definition av coping.....	19
3.3.2 Kategorier av coping	19
3.3.3 Resultat av coping	20
4. RESULTAT OCH ANALYS.....	21
4.1 Kvinnorna bakom berättelserna.....	21
4.2 Kvinna, hustru, mor.....	22
4.2.1 Analys tema: Kvinna, hustru, mor.....	27
4.2.1.1 Att vara kvinna	27
4.2.1.2 Skammen.....	28
4.2.1.3 Moderscentrering.....	29

4.3 Flykt	29
4.3.1 Analys av tema: Flykt.....	32
4.3.1.1 Spelet en process	32
4.3.1.2 Kvinnornas copingstrategier	33
4.3.1.3 Problem – och känslfokuserad coping	34
4.4 Att fylla ett tomrum	35
4.4.1 Analys av tema: Att fylla ett tomrum	38
4.4.1.1 Självbilden	38
4.4.1.2 Coping	39
5. DISKUSSION	40
5.1 Avslutande reflektioner och vidare forskning	42
REFERENSER	43
Tryckta referenser	43
Artiklar:	43
Elektroniska referenser	44

1. Inledning

1.1 Inledning/ problemområde

1.1.1 Min bild

Jag är en av alla de miljoner svenskar, som någon gång har provat på spel. Jag har skrapat några trisslotter, följt med min sambo på trav någon enstaka gång. Jag provade också på att spela bingolotto i begynnelsen, när Leif "Loket" Olsson snurrade på hjulet. Jag är också en av många som har sett spel som ett oskyldigt nöje. Vinner man är det roligt och förlorar man, var det ju ändå bara på skoj. Jag har dock alltid vetat om att det finns människor som spelar lite för mycket, som inte har kontroll över spelet, men det var först när jag började arbeta extra i ett gatukök, som jag på nära håll fick se hur spelet verkligen kan ta över. I gatuköket fanns spelautomater, "svarta" spelautomater, som på så många andra gatukök, pizzerior, pubar och restauranger.

Varje dag satt där ett antal personer och matade in sedlar i spelmaskinerna. Oftast var det samma personer som återkom dag efter dag. Några av dem kunde spela upp flera tusen kronor på mycket kort tid. En man ville aldrig ha sina kvitton från pengauttagen. Han sa att, han ville inte ta risken att hans fru skulle hitta dem. Ibland vann några av dem stora summor, men insatserna var alltid högre än de sporadiska vinsterna. Mannen som ägde gatuköket tjänade utan tvekan mycket pengar på sina spelautomater.

När jag bestämde mig för att skriva om spel, ville jag fokusera på dem som inte syns så mycket i debatten kring spel och spelproblematiken, nämligen kvinnorna. Det fanns två vänliga äldre kvinnor som spelade på gatuköket där jag arbetade. Min upplevelse av deras spel var att det kändes som ganska oskyldigt jämfört med männens. De spelade kanske för några hundra kronor. Men även om det kanske inte rörde sig om lika vidlyftiga summor, så kanske det fanns andra anledningar till att de satt där. I arbetet som följer vill jag därför skildra ett antal kvinnor och deras upplevelser av spelet.

1.1.2 Spelindustrin

Spel är inte en ny företeelse utan det har alltid funnits. Skillnaden mot förr är att spel idag är en storindustri som omsätter kopiösa summor. Spel finns numera överallt och i alla möjliga former. På TV, Internet, casino, bingolokaler, pokerturneringar, trav o.s.v. Man möts hela tiden av en uppmuntran att spela. Spelen blir allt fler och reklamen alltmer högljudd. Chansen att bli mångmiljonär lockar. Sannsagorna om vanliga människor vars dröm slagit in och de vunnit storvinsten basuneras gärna ut, men mycket mer sällan nämns alla de som aldrig vinner storvinsten eller de som vinner stort, men senare förlorar ännu större.

Svenska Spel, som drivs av staten och har monopol på spel i Sverige, säger att de bryr sig om spelmissbruk och har nyligen gått ut med en ny slogan: "Spela lagom". På hemsidan finns tips för hur man kan kontrollera sitt spelande. Dels kan man genomgå ett test, där spelaren får svara på 20 frågor om sina spelvanor. Efter avklarad test får man reda på om man ligger i riskzonen eller inte och tips på vart man kan vända sig om man vill ha hjälp med sitt spelberoende.

Det känns något paradoxalt med en aktör som tjänar mångmiljonbelopp varje år på att människor spelar och går ut med massiv reklam för att det ska spelas mer, samtidigt som man

försöker hjälpa människor. Gör man ett besök på Svenska Spels hemsida finns där 21 olika onlinespel att välja mellan samt tre färdiga spelpåsar, som till exempel "lördagsgodis". Det finns också tips om andra spel, så som Jack Vegas, som finns ute på restauranter, pubar, pizzerior etc. Eller Miss Vegas som finns på bingohallar runt om i landet.¹

1.1.3 Kvinnors situation

Det finns inte speciellt mycket forskning om spel och särskilt inte forskning kring kvinnors spelvanor och spelberoende. Man kan fråga sig om det beror på att kvinnor spelar mindre? Har mindre problem? Och om de är mindre benägna att söka hjälp och därför ser man dem inte. Forskningen kring spel fokuserar mycket på dem som sökt hjälp och numera är spelfria. Kan situationen vara som det ofta är med drogmissbruk, att det är mer skamfyllt att vara kvinna och beroende? Ett skäl till att kvinnor uppmärksammas mindre, när det handlar om spel, kan vara på grund av att spel alltid har varit del av den manliga sfären. Normerna om vad som är kvinnligt och manligt börjar emellertid mer och mer luckras upp. Tidigare var olika spelformer till största del riktat till män, förutom kanske bingohallarna.

Men nu finns en ökad fokusering även på kvinnors spelande. Det finns en ny marknad. Fler och fler riktar sig direkt till kvinnor. Exempel på detta kan vara tjejkvällar på travet, bingoställen på nätet som använder sig av mer "kvinnliga" attribut för att locka, till exempel "Maria bingo" som skriver att de har fantastisk utbetalning och vackert utformad grafik. Och i en deras senaste TV-reklam sitter tre tjejer i en vardagsrumssoffa med en bärbar dator och spelar. De ler, skrattar och har kul. Sedan förklarar en röst att: "Våra kunder har det lite bättre." Besöker man deras svenska hemsida förklarar de följande:

"Anledningen att du inte kan spela på Maria Bingo. se är att Svenska staten inte vill att du ska få möjligheten att vinna mer än 35 % - 50 % hos Svenska Spel som givetvis ägs av staten. Detta anser vi är fel och Maria Bingo erbjuder ca 90 % i återbetalade vinster! Maria Bingo jobbar aktivt för att du som Svensk medborgare ska få spela var du vill, när du vill och bestämma över dina egna pengar och att du ska få så mycket vinster och spel som möjligt för varje krona!"

*Med vänliga hälsningar*²
Maria

"Bingolotto och skraplotter har utvecklats ur föreställningen om traditionellt kvinnliga miljöer och erfarenheter."³ Det kan vara kvällen framför TV: n, tid med familjen eller inköpen i mataffären. När man funderar kring kvinnors spelande och tar del av tidigare forskning kring vad kvinnor spelar, får man en bild av att kvinnor spelar lite och mestadels bingo och spelautomater. Men med normer som är i förändring och ett ökat utbud och fokusering på tjejer och kvinnor kommer situationen förändras. Poker till exempel, både i "verkligheten" och på nätet, är en spelform som fullkomligt har exploderat. Det kan ibland verka som att var och varannan person spelar poker. I och med den ökade fokuseringen på pokerspel och kvinnliga stjärnspelare, som kan utgöra förebilder, blir det även allt vanligare att tjejer och kvinnor spelar. Med ett ökat antal kvinnliga spelare kan man kanske rimligtvis tänka sig att antalet med spelproblem också kommer att öka.

---

¹ <http://www.svenskaspel.se>

² <http://www.mariabingo.se/>

³ Svensson, 1999, sid. 10 ur Feministiskt Perspektiv

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att beskriva kvinnors egna erfarenheter av att ”spela”, hur de själva ser på sina spelvanor. Vilka problem som kan kopplas till spelandet. Samt hur det är att vara spelande kvinna.

De frågeställningar som kommer att vara vägledande i uppsatsen är: När spelar kvinnor? Vad spelar kvinnor? Hur ser de på sina spelvanor? På vilket sätt påverkar spelandet deras vardag? Och vad innebär det att vara kvinna och spela?

1.3 Tidigare forskning

Att hitta tidigare forskning om spelmissbruk var ganska svårt och på grund av min begränsade tid ville jag inte lägga allt för mycket tid på att leta. Jag fick tips om att två studenter skrivit en uppsats om spelberoende. Den valde jag att titta lite närmare på för att se om det fanns kopplingar till min undersökning, samt för att få uppslag till litteratur. I Sverige finns mycket lite forskning om människor inom spel. Under de sista åren har det dock bedrivits forskning på uppdrag av Folkhälsoinstitutet, som jag har tittat lite närmare på.

”Att lägga korten på bordet”⁴ är en kvalitativ c-uppsats gjord av två socionomstudenter, som beskriver vägen in och ut ur spelberoende utifrån intervjuer med sex män, som tidigare var spelberoende. Författarna ville få svar på frågor som: Hur inleds spelandet? Hur utvecklas det till ett beroende? Och hur tar man sig ur det? De använde sig av symbolisk interaktionism som teoretisk utgångspunkt.

Det var inga kvinnor som anmälde sitt intresse att delta, men eftersom studenterna inte ville göra en jämförande studie mellan kvinnor och män, så ansåg de att det inte påverkade deras arbete.

Ett resultat av studien var, att trots att deras informanternas speldebut skilde sig åt, så tyckte sig författarna se att de bakomliggande processerna liknade varandra desto mer. Att initieras i spelets värld såg de som tämligen lätt, då tillgängligheten av spel är mycket stor och de positiva bilderna kopplat till spelet, exempelvis stora vinster, ökad status och underhållning, gör att man dras med.

Ett problem när man blir beroende, tror författarna handlar om att spel är mer socialt accepterat, än andra beroenden och lättare att dölja för sin omgivning. De tycker sig se samma emotionella problem även bakom ett spelberoende, som vid andra beroenden, men istället för att gå till grunden med bakomliggande problem, så tar man bara tag i symtomen, alltså spelet. Författarna tycker sig också se en dålig förståelse för spelberoende som ett allvarligt problem. En syn som många som är spelberoende möts av är att: Det är väl bara att sluta spela.

”*Gambling and Problem gambling in Sweden 1999*”⁵ är en rapport som är utgiven av folkhälsoinstitutet om svenska folkets spelvanor. I studien gjordes intervjuer med nästan 10 000 personer i åldrarna 15-74 år. Syftet med studien var att kartlägga och redovisa spelvanorna i Sverige och vilka problem som kunde kopplas till dem. I studien visar det sig att 94 % av kvinnorna i Sverige någon gång har spelat om pengar. Men man ser också i studien att det är männen som är de som spelar regelbundet och för stora summor. När man undersöker hur många som har problem med spelandet visar resultaten att en av fem är en

---

⁴ Lundholm & Mårtensson, 2007

⁵ Rönnberg, m.fl. 1999

kvinnor. Studien hade även som mål att den skulle vara en grund för ytterligare undersökningar som kunde fördjupa sig i problematiken kring spelande.

”Spelberoende i Sverige – Vad kännetecknar personer med spelproblem? Nationell studie av spelproblem och spelberoende”.⁶ Studien är en uppföljning av rapporten från 1999. Forskarna har genomfört intervjuer med ett urval från den tidigare studien, både personer med och utan spelproblem, som man har jämfört med varandra. Urvalet bestod av 77 % män och 23 % kvinnor. Utifrån valda delar av intervjumaterialet har forskarna sedan gjort analyser. I en del av analysen tar man upp könsskillnader inom spel och spelberoende. Man frågar sig om kvinnors och mäns spelbeteende skiljer sig åt. Författarna upp att tidigare forskning inom ämnet har kunnat urskilja skillnader i vad män och kvinnor spelar, hur mycket man spelar för, problem relaterade till spelet och attityder till spel. Syftet är att titta på om det finns olikheter mellan män och kvinnor med spelproblem. De ville se på skillnader och likheter i ”avseende social bakgrund, debutfaktorer, motiv till spelande och komorbiditet.”

I studien refereras till en av de få studier som särskilt studerat spelberoende kvinnor, Lesieur 1988⁷. Här fann man, i de intervjuer som genomfördes med kvinnliga spelberoende, två olika startpunkter på spelberoendekarriären, dels de kvinnor som initialt spelade för spänningens skull, dels de som till en början spelade för att fly från andra problem. Därefter blev mönstret mellan könen allt mer lika.

I resultatet av den svenska studien, diskuteras en förklaring till skillnaden mellan mäns spel och kvinnors. Man tar då upp att skillnaderna är resultatet av sociala konstruktioner och faktorer. En del i det, är att spelandet historiskt sett varit en arena enbart för män. Författarna menar att i takt med förändrade sociala normer och mer jämlikhet mellan könen, leder detta till att normerna kring spel förändras och kvinnors spelande kommer öka. De säger också att om man tittar på spelutvecklingen de senaste tjugo åren så bekräftas denna teori.

---

⁶ Jonsson & André, m.fl. 2003

⁷ Lesieur, 1988, ur Jonsson & André, m.fl. 2003

2. Metod

2.1 Metodval

”Den kvalitativa forskningen söker alltså primärt efter fenomenets innebörd eller mening, medan den kvantitativa forskningen primärt söker efter dess förekomst eller frekvens.”⁸ Min undersökning är kvalitativ. Den kommer inte att handla om generaliserbarhet, att undersöka hur många kvinnor som spelar eller försöka hitta attityder till spel. Mitt mål är istället att beskriva enskilda kvinnors uppfattningar. Jag har valt att använda mig av intervjuer som huvudsaklig informationskälla i min uppsats, men jag har även gjort enstaka observationer för att få en bakgrund till mitt ämnesområde.

Widerberg säger att ” man bör alltid noggrant överväga vilken eller vilka metoder som passar bäst för att besvara just den fråga man ställt sig.”⁹ Att använda intervjuer är den metod som jag anser bäst kan besvara mitt syfte och mina frågeställningar. Mitt syfte med uppsatsen är att beskriva kvinnors egna erfarenheter av att ”spela”, hur de själva ser på sina spelvanor och vilka problem det kan finnas kopplade till spelandet, därför vill jag höra deras berättelser och låta dem vara vägledande i arbetet. ”Som idealisk målsättning försöker den kvalitativa undersökaren att uppleva vad den andra upplever eller se världen med den andras ögon.”¹⁰

Jag vill genom att använda mig av intervjuer försöka förstå och förmedla mina informanternas egna upplevelser. Därför har jag valt att försöka arbeta induktivt. ”En styrka med kvalitativ forskning är att den på ett sätt utgör en naturalistisk metod som *induktivt* studerar ett visst fenomen utan förutfattade hypoteser och där begrepp och teori väsentligen växer fram ur det observations- och intervjuarbete som undersökaren genomför.”¹¹

2.2 Tillvägagångssätt

2.2.1 Intervjuerna

2.2.1.1 Urval

Jag tog kontakt med Spelberoendes förening i Masthugget. Föreningen hittade jag via Internet då jag sökte information kring spel. Jag fick kontakt med Mattias, som arbetade där. Han var mycket hjälpsam och välkomnade mig till föreningen. På så sätt blev föreningen min ingång i uppsatsskrivandet. Där gjorde jag två observationer och fick kontakt med mina första informanter. Ytterligare informanter kom jag i med genom Mattias, som gav mig telefonnummer till ett antal kvinnor. Jag fick också fyra potentiella informanter av en av kvinnorna jag intervjuade. Ett så kallat *snöbollsurval*, som betyder att en intervju ger uppslag till en ny och så vidare.¹² Av de namnen var det ett som ledde till en intervju. Sammanlagt blev det sex intervjupersoner, vilket jag ansåg tillräckligt då intervjuerna var omfattande.

Då jag genomför en kvalitativ undersökning behövs inte ett slumpmässigt urval, utan jag kan istället använda mig av ett *selektivt urval*.¹³ Mitt val att ha kvinnliga informanter grundade sig på den relativt begränsade forskning som jag fann kring spelberoende och kvinnor. Nästan

---

⁸ Widerberg, 2002, sid.15

⁹ Widerberg, 2002, sid. 65

¹⁰ Larsson m.fl. 2005, sid. 92

¹¹ Larsson, 2005, sid. 95

¹² Svenning, 2003

¹³ Svenning, 2003

uteslutande handlade den om män och majoriteten av dem som jag träffade på spelberoendesförening var män. Jag kom på mig själv att tänka: men kvinnorna då, finns inte de? För mig kändes det intressant och utmanande att skriva om kvinnor i spel. Jag avgränsade inte mitt urval till aktivt spelande eller spelfria kvinnor. Eftersom jag skulle försöka skildra deras berättelse om att var spelande kvinna och inte vägen ur spel, var det inte av betydelse om de var spelfria eller inte.

Det som möjligtvis kan skilja sig åt är hur de ser på sitt spel. Om man är spelfri och har genomgått behandling kanske man har en annan syn på sina spelvanor. När det handlar om ålder, hade jag självklart velat ha ett så vitt spann som möjligt, för att se om det fanns skillnader i spelmonster och tankar kring spelet beroende på ålder, men det var oerhört svårt att få tag på yngre tjejer, 18-30 år. Jag fick ändå att brett åldersurval då mina informanter är mellan 35- 70 år.

2.2.1.2 Intervjustrategi

Under observationerna och efteråt funderade jag kring hur mina intervjuer skulle se ut och vad fokus skulle kunna vara. Om man har både systematiska frågor och svar så använder man sig av en *strukturerad intervju*. För att lyckas med detta tillvägagångssätt krävs att man har en uppfattning om vilka svar man kommer att få, då man inte kan förändra intervjun efteråt. Om man inte har denna klara uppfattning om vilka svar man kommer att få kan man göra en *ostrukturerad intervju*. Då ställer man frågor på ett systematiskt sätt men svaren måste antecknas på ett osystematiskt sätt. Om man både använder sig av ostrukturerade frågor och registrering av svar, gör man en *informell intervju*.¹⁴

Mitt val i intervjusituationen var att utgå från vissa teman men inte ha fasta frågor, då mitt mål var att fånga kvinnornas berättelser och jag inte visste på förhand vilka svar jag skulle få. Jag ville inte styra informanterna med mina frågor, utan i så hög grad det gick låta deras berättelse stå i centrum. Jag hade två övergripande teman i mina intervjuer, som utgick utifrån uppsatsens frågeställningar: *När spelar kvinnor? Vad spelar kvinnor? Hur ser de på sina spelvanor? På vilket sätt påverkar spelet deras vardag? Och hur är det att vara kvinna och spela?* De två teman hade fokus på själva spelet samt hur det är att vara kvinna och spelare. Jag bad mina informanter berätta om sitt liv och sedan kompletterade jag med frågor utifrån dessa valda teman.

Teman

Spelat: Hur det kom in i deras liv? Hur deras liv såg ut då? Vilken funktion det fyllde? Hur känslan var när de spelade? Vad de spelade? När spelade de? Vad tänkte de?

Kvinnlig spelare: Hur ser de på sig själv som kvinnlig spelare? Hur tror de att andra, familj, vänner, samhället, ser på dem som kvinnlig spelare? Om de hade varit en man, hur tror de att det hade sett ut då?

2.2.1.3 Genomförandet

Sammanlagt så genomförde jag sex kvalitativa intervjuer. Tre av intervjuerna genomfördes just på förening i Masthugget. Informanterna kände alla till lokalen och verkade känna sig bekväma med att vara där. Vi var alltid välkomna på föreningen och det fanns rum där man kunde sitta ostört och prata. En av mina intervjuer skedde hemma hos en informant, då hon bodde utanför Göteborg och av tidsskäl inte hann åka in den dagen. För mig var detta inte problematiskt, utan det viktiga var att informanten kände sig bekväm där vi var. Två intervjuer genomfördes faktiskt via telefon, då informanterna ifråga, bodde i städer långt från

---

¹⁴ Svenning, 2003

Göteborg och varken de eller jag hade möjlighet att åka till varandra. Jag var till en början lite orolig för att telefonintervjuerna skulle bli svåra att genomföra på ett bra sätt då man inte träffades ansikte mot ansikte. Informanterna kanske skulle ha svårare att anförtro sig med sina berättelser, när de inte träffade mig personligen. Det var också svårt att lita på tystnaden över telefon, när man inte kunde bekräfta med ögonkontakt och kroppsspråk att man lyssnade och förstod.

Telefonintervjuerna gick bra, men de blev inte långa och komplexa som de andra. Intervjupersonerna tog dock upp samma teman. Om denna skillnad beror på kvinnornas olika personligheter eller att det var en telefonintervju är svårt att säga. Men helt klart kände jag mig osäkrare vid telefonintervjuerna och det kan ju också ha påverkat. Alla intervjuer spelades in på band. Vid telefonintervjuerna använde jag högtalartelefon och hade bandspelaren bredvid telefonen. Jag antecknade inte under tiden. För mig var det aldrig tal om att anteckna, då det kändes övermäktigt att både anteckna och lyssna uppmärksamt, då jag var själv som intervjuare. Jag ville också ha full koncentration på kvinnornas berättelser. Intervjuerna varade alla drygt en timme. I många fall fortsatte diskussionen också efter bandet hade stoppats. I den första intervjun ställde jag något fler frågor, men allt eftersom så blev det naturligt att jag lyssnade mer och ställde färre frågor.

2.2.2 Observationer

Vid det första observationstillfället hade jag inte beslutat mig för exakt vad mitt syfte med uppsatsen skulle vara, därför valde jag att sitta med på ett möte på spelberoendes förening i Göteborg, Masthugget, för att höra hur deltagarna pratade om sitt spel men även en möjlighet att få träffa kvinnliga deltagare som jag kunde få intervjuas. Vid det första mötet fick jag presentera mig och min kommande undersökning för gruppen. Jag nämnde mitt syfte med observationerna och att de var helt anonyma. Jag sa också att om det var någon i gruppen som inte kände sig bekväm att tala inför mig, så skulle de självklart säga till. Till hjälp för mig, frågade en av de ansvariga för föreningen om de närvarande kvinnorna kunde tänka sig att vara i samma samtalsgrupp. Det var tre kvinnor av cirka 30 personer närvarande och ingen av dem hade någon invändning mot förslaget.

Observationer kan användas för att förstå främmande kulturer, men även för att få förståelse för vår egen kultur.¹⁵ Jag gjorde två deltagande observationer. Min avsikt var inte att använda observationerna i analysen. Istället ville jag att de skulle ge inspiration, förståelse och en grund att stå på i det fortsatta skrivandet. Jag valde att inte spela in eller att anteckna p. g. a. att jag inte ville att någon i gruppen skulle känna sig otrygg och störa deras grupprocess så lite som möjligt.

Efter den första observationen skrev jag istället ner begrepp, som uppkommit under samtalen. En första reflektion var att många av berättelserna liknade varandra. Det var självklart personliga och unika erfarenheter, men det fanns detaljer som var återkommande. Lögner, skam och skuld, flykt, svek, självmordstankar, tanken på spel, en ond cirkel, pengar, var bara några av de ord som jag antecknade och som kändes igen i nästan allas berättelser.

2.2.3 Bearbetning och analys

När intervjuerna var genomförda, transkriberade jag dem. Detta tog mycket tid, då jag skrev ner allt som hade sagts, ordagrant. Då fokus ligger på berättelserna, kändes det mycket viktigt att jag inte utelämnade något. Att lyssna igenom materialet många gånger är dock en vinst

---

¹⁵ Svenning, 2003

inför analysen. Jag fick på så sätt möjlighet att höra berättelserna igen mer grundligt och kanske hitta detaljer som jag inte uppmärksammat vid själva intervjutillfället.

”Undersökaren måste finna en strategi för att kategorisera sina data och identifiera mönster och viktiga kopplingar mellan olika typer av beskrivningar.”¹⁶ I det senare resultat- och analyskapitlet har jag valt att strukturera mitt material genom att först presentera informanterna mycket kort, för att läsaren ska få en bild av deras spel. I det fullständiga intervjumaterialet varvas både kvinnornas livshistorier med mina frågor. Jag har valt att använda mig av *meningskoncentrering* i min analys av intervjumaterialet. Jag använder mig då av vad intervjupersonerna sagt, men deras meningar görs mer kortfattade och koncisa.¹⁷ Jag använder min egen text men mestadels informanternas egna ord, som presenteras i citatform. I den omarbetade texten kändes det mycket viktigt att komma så nära den ursprungliga texten som möjligt, då jag inte vill förvanska kvinnornas historier. Därför kändes det naturligt att använda mig av citat.

Jag har kategoriserat intervjumaterialet inför analysen. Jag har en induktiv ansats i min uppsats då jag inte har haft klara begrepp och teorier. Begreppen har växt fram ur berättelserna, som sedan lett fram till ett val av teorier. Men ändå har mitt tillvägagångssätt inte varit helt induktivt. Jag har valt att fokusera på kvinnliga spelare och detta har influerat min inriktning på vissa teman och frågor, samt också påverkat vilket material jag fått fram. När jag lyssnade och läste igenom mitt intervju-material kunde jag identifiera ett antal beskrivningar som återkom i alla berättelser. Dessa beskrivningar har jag sorterat till tre olika teman, som jag valt att kalla: - *Kvinna - hustru – mor, Flykt* och *Att fylla ett tomrum*.

2.3 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

När det gäller validitet, reliabilitet och generaliserbarhet, så ska jag ta ställning till följande: Har jag mätt det jag avsett att mäta? Är mina resultat tillförlitliga? Och går resultaten att generalisera? Om jag börjar från slutet, så kan jag konstatera att min undersökning inte är generaliserbar. Jag kan omöjligt ge en generell bild av spelberoende kvinnor utifrån endast sex intervjuer. Mitt syfte är inte heller att göra det, utan jag har valt att utifrån dessa intervjuer ge en liten inblick i hur livet som spelande kvinna kan vara.

Vad gäller reliabilitet och validitet kan dessa två begrepp innebära vissa svårigheter inom den kvalitativa forskningen. Som forskare i en kvalitativ studie, är jag både mätinstrumentet och uttolkare av resultatet.¹⁸ Reliabilitet och validitet är två begrepp som passar väl in när man genomför en kvantitativ undersökning, men vid en kvalitativ blir det svårare. I en kvalitativ studie genomförs egentligen inte en mätning, utan forskaren vill mer beskriva ett visst fenomen och om man utgår från induktion, att hitta begrepp i materialet, blir det också svårt att kontrollera om man verkligen mäter det man avsett.¹⁹

I min undersökning grundar sig allt på mina informanternas berättelser. Jag vill beskriva deras liv och det är från dem som jag ska hitta begrepp, som senare ska analyseras. Det jag kan göra för att garantera validitet och reliabilitet i mitt arbete, det är att jag följer mitt syfte och mina frågeställningar. Genom att se om jag verkligen besvarat dem och genom att ge en bild av mina informanternas liv, får jag också reda på hur tillförlitligt mitt arbete är. Carlsson säger att det som kan påverka en kvalitativ undersökningens validitet är hur väl forskaren, genom beskrivningar analys och kategoriseringar, kan ge läsaren en tydlig bild av fenomenet.

---

¹⁶ Patton, 1990:371, ur Larsson, 2005, sid. 107

¹⁷ Kvale, 1997

¹⁸ Larsson, 2005

¹⁹ Carlsson, ur Larsson m.fl., 2005

Ytterligare något att ta ställning till, är det faktum att jag själv är mätinstrumentet och mycket väl kan inverka på resultatet. Har jag som intervjuare föranlett något svar på grund av mina frågor? Eller har jag påverkat intervjupersonen med mitt kroppsspråk? Kan situationen med telefonintervjuerna ha påverkat resultatet?

Reliabiliteten i det kvalitativa arbetet kan också undersökas genom resultatens konsistens och inre logik. Genom att ställa flera liknande frågor till intervjupersonerna, som fokuserar på samma tema, kan man pröva konsistensen i svaren.²⁰ När jag har lyssnat och läst igenom mina intervjuer, har jag ibland märkt att vissa frågor återkommit fast olika formulerade. För det mesta har jag då sett att svaren har varit de samma, men vid några tillfällen har jag upptäckt att formuleringen av frågorna har påverkat svaret. Det som ökar tillförlitligheten är att varje intervju har bandats och transkriberats ordagrant. Jag har också tagit del av tidigare forskning för att jämföra mina resultat med tidigare resultat.

2.4 Etiska överväganden

”En intervjuundersökning är ett moraliskt företag: Det personliga samspelet i intervjun inverkar på den intervjuade, och den kunskap som frambringas genom intervjun inverkar på vår förståelse av människans situation.”²¹ På detta sätt inleder Kvale sitt kapitel om etik i intervjuundersökningar. Han säger att det inte finns några bestämda regler för hur man ska gå tillväga i en intervjusituation, men det finns riktlinjer. Tre av dessa riktlinjer är: *informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenser*.

När det gäller det informerade samtycket har jag inför intervjuerna berättat för informanter bakgrunden och syftet med mitt arbete och vad det innebär för dem att delta. Kvale säger att ge information om studiens syfte är en balansgång mellan för lite och för mycket information. Att ge grundlig information förebygger risken att man behandlar informanterna på ett felaktigt sätt, men samtidigt är det svårt att veta på förhand hur studien kommer att gestalta sig. I och med ny information kan både syfte och inriktning förändras.²²

Alla intervjupersoner informerades om att: undersökningen självklart var frivillig och informanterna själva valde vad de ville berätta för mig, att uppsatsen, då den var klar, blev offentlig på universitetets hemsida. Jag informerade också om att jag ville spela in intervjuerna och alla gav sitt samtycke till det. Efter intervjun var genomförd, tillade jag särskilt att om det var något som kvinnorna berättat som de inte ville att jag skulle använda, eller de hade synpunkter eller frågor, så fick de gärna höra av sig till mig.

Konfidentialitet handlar enligt Kvale om att man ska skydda informantens identitet och privatliv. Det kan handla om att inte utelämna personens namn, detaljer i personens privatliv eller hur personen språkligt uttrycker sig. Om materialet offentliggörs och det innehåller information som kan avslöja en informants identitet, är det viktigt att han/hon har gett sitt godkännande. Att delta med sitt verkliga namn var inget som egentligen verkade bekymra mina informanter, men jag valde att ändå inte använda deras riktiga namn, då uppsatsen kommer att bli offentlig för lång tid framöver. Kvinnor i spelberoende är en sårbar grupp då de är få och därför lätta att identifiera. Jag har dock valt att ta med mycket av intervjuerna i dess ursprungliga form genom citaten, då jag kände att det var viktigt att få fram kvinnornas egna ord om vad de hade upplevt. Men jag lämnar inte ut detaljer om deras liv som gör det

---

²⁰ Kvale, ur Larsson m.fl., 2005

²¹ Kvale, 1997, sid. 104

²² Kvale, 1997

lätt för andra att känna igen dem. När det gäller inspelningarna som jag gjort, så har ingen annan än jag själv haft tillgång till materialet.

Enligt Kvale så handlar konsekvenser om att se till att risken för att intervjupersonen lider skada utav undersökningen blir så liten som möjligt. Fördelarna av att delta och betydelsen av informationen i materialet ska vara större än risken för skada. Kvale säger att egentligen bör intervjupersonen få lika mycket som han/hon ger, men detta är ett ideal som är svårt att uppnå. Min förhoppning är att kvinnornas berättelser har varit en positiv upplevelse för dem och att det kommer att leda till ny kunskap. Flera av dem sa till mig att de tyckte det var mycket bra att jag uppmärksammade spelande kvinnor och jag hoppas att det färdiga resultatet kommer att få positiva konsekvenser.

3. Teorier

3.1 Val av teorier

”Teorier kan användas för att ge mening åt både upplevda eller observerade fenomen.”²³ De teorier som jag har valt för att ge mening åt kvinnornas berättelser är ett könsperspektiv och coping. I princip skulle jag ha kunnat analysera mitt material utifrån många skilda teorier. Men jag har utgått från empirin och har där funnit mönster, som påverkade mitt val av teorier. I intervjuaterialet fann jag berättelser om hur det är att vara kvinna, mamma och hustru. Normer kring kön är något som styrt och påverkat mina informanternas liv i olika utsträckning. Därför kände jag att det skulle vara mycket intressant och utvecklande för materialet att anlägga ett könsperspektiv.

Alla mina informanter har på ett eller annat sätt haft ett mycket svårt liv. Deras historier skiljer sig åt, men det finns även många gemensamma nämnare. Förutom kvinnorollen, har jag i texterna upptäckt att alla kvinnorna har använt spelet som en utväg eller ett medel för att klara av vardagen. Detta ledde mig in på coping, som handlar om hur man hanterar svåra situationer i livet.

3.2 Könsperspektiv

”Genus baseras på en kulturell tolkning av de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Det är inte de biologiska skillnaderna i sig som utgör genus utan tolkningen av dem.”²⁴ Eva Gothlin talar i sin föreläsning från 1999 om övergången från könsroll till genus. Tidigare användes begreppet könsroll, men ersattes senare av genusbegreppet. Anledningen till det, var att rollbegreppet uppfattades som något fast och oföränderligt och likt en roll på teatern, något som man bara kunde kliva i och ur. Genus tar inte bara upp den individuella könsidentiteten, utan behandlar också konstruktionen och symboliseringen av könsskillnader samt hur de på olika sätt påverkar och uttrycks i samhället.

Historikern Yvonne Hirdman kallar genus en mer symbiotisk kategori än ”roll” och ”socialt kön”. Genus kan liknas vid en tankefigur av mannen och kvinnan, som förändras och som leder till att det skapas föreställningar och praktiker, som i sin tur leder till att biologin påverkas eller ändras. Det är i denna symbios som människor blir formade till sitt genus, det maskulina eller feminina. Hirdman talar också om makt i förhållande till genus, det skapas hierarkier och olikheter, något som hon kallar ”genussystemets två logiker”. Här inbegrips ”könens isärhållande” det vill säga att man inte blandar manligt med kvinnligt, och ”den manliga normens primat”, det manliga återfinns alltid högre upp i maktpyramiden än det kvinnliga.

Judith Butler, en feministisk teoretiker, som har en långtgående konstruktivistisk syn på kön, utvecklar idéerna om genusidentiteten som en process och använder sig av Simone De Beauvoirs bevingade ord: ”Man föds inte till kvinna, man blir det”²⁵. För Butler är det detta blivande som ses som det viktiga. Genus är något som konstrueras och som inte sammanhänger med det biologiska könet. Butler myntar begreppet *performativitet*. Hon anser att det inte finns en manlig eller kvinnlig kärna. För henne blir genus något som iscensätts, genom upprepade handlingar, ord, och kroppsspråk, som förknippas med manlighet

---

²³ Egidius, 1983, ur Larsson, 2005, sid.20

²⁴ Kulick, 1987, ur Gothlin, 1999

²⁵ De Beauvoir, 1949 ur Gothlin 1999

respektive kvinnlighet. En man kan alltså agera kvinnligt och vice versa. Detta betyder emellertid inte att en kvinna kan börja agera manligt och få mer makt. Att genusidentiteten inte har en kärna, betyder, enligt Butler, inte att maktstrukturerna försvinner. Till exempel kan en kvinna som väljer att gå emot normerna om genus utsättas för stort socialt tryck och kanske även våld.

3.2.1 Det andra könet

Simone de Beauvoir skrev år 1948-49 boken "Det andra könet". Det kan tyckas lite förlegat att ta med ett verk som tar sitt avstamp i en svunnen tid, men faktum är att det, trots samhällsutvecklingen, finns mycket i Beauvoirs beskrivningar om könen som fortfarande stämmer in på dagens kvinnor och män. Beauvoir beskriver kvinnans utveckling, hennes olika roller och känslan av att vara kvinna. "Hon definieras och differentieras i förhållande till mannen och inte han i förhållande till henne. Hon är den oväsentliga gentemot den väsentlige. Han är subjektet, det Absoluta – hon är det Andra."²⁶ Gud skapade, enligt Beauvoir, inte Eva för hennes egen skull, utan för Adams skull, för att rädda honom ur sin ensamhet. Mannen är hennes ursprung och slutliga mål i livet.

3.2.1.1 Den gifta kvinnan

Simone De Beauvoir beskriver äktenskapet som den lott kvinnan fått av samhället och kroppen handelsvaran, som hon kan nyttja. I och med äktenskapet binder sig kvinnan till att sköta uppgifter i hemmet och ta hand om uppfostran av barnen. "I alla händelser har hon rätt att låta sig underhållas, ja, den traditionella moralen uppmanar henne rentav detta."²⁷

Beauvoir talar om kvinnan som husmoder och att utförandet av sysslorna i hemmet blir en mani, en form av sado-masochism. Samtidigt som hon avskyr bestyren, utför hon dem och detta blir ett sätt att fly undan sig själv gång på gång. Arbete i hemmet leder alltså inte till någon självständighet, utan kvinnan lever bara för sin familj. Beauvoir beskriver hur vissa kvinnor kan finna lösningen i att accepterar offerrollen och blir makens och barnens slavinna, medan andra flyr in i drömmar, sjukdomar eller manier. "De skapar dramatik omkring sig eller stänger in sig i en låtsasvärld."²⁸

Beauvoir talar om att många kvinnor drabbas av självförnekelse och självförstörelse. Under äktenskapets första år lever kvinnan i en illusion som innebär att hon försöker beundra och älskar sin man, samt en känsla att hennes familj inte kan undvara henne. Illusionen tar dock slut och kvinnan märker att mannen inte behöver henne för att klara sig och att hennes barn vill frigöra sig från henne. Hemmet upphör att vara hennes skydd mot den tomma friheten. Istället är hon ensam, övergiven och vet inte vad hon ska göra.

3.2.2 Moderskapet – de motstridiga förväntningarnas arena

Mona Franséhn tar i sin avhandling "Den dolda triaden", upp moderskapets olika diskurser. Hon menar att det finns en rad olika föreställningar om moderskapet. En av dem är "den goda och uppoffrande modern", som under lång tid varit en dominerande diskurs i vårt samhälle. Som förebild för denna syn står Jungfru Maria, Madonnan och barnet. Franséhn menar att denna bild kopplas samman med den kulturella bilden av "den lyckliga, goda familjen". Föreställningar om kvinnan blir att hon har en medfödd moderskärlek, moderskapet är hennes primära identitet och att den goda modern alltid uppoffrar sig för andra och att hennes egna

---

²⁶ De Beauvoir, 1949, sid.12-13

²⁷ De Beauvoir, 1949, sid. 255

²⁸ De Beauvoir, 1949, sid.302

behov alltid kommer i andra hand. Denna bild är också något som gång på gång förstärks och förmedlas genom olika medier i samhället.

Men det finns även en annan bild av kvinnan, den goda kvinnans antites, ”den onda modern”, den elaka styvmodern eller karriärkvinnan, som sätter sin karriär framför sina barn. Från feministiskt håll framhåller många att ”den goda modern” är en myt, som förtrycker kvinnor genom att den används för att hålla kvar kvinnan i hemmet. Franséhn tar i sin framställning om upp olika diskurser kring moderskapet.

I ”Myten om den goda modern” menar författaren Hanne Haavind att kvinnan i första hand ser sig som mor och i andra hand samhällsvarelse. Samhället ställer krav på modern att det är hon som är ansvarig för sitt barns liv. Klarar hon inte de kraven så leder detta till ett skuldbeläggande. Modern som den som med självklarhet skall stå för omsorgen, anser Haavind vara en ickevetenskapligt belagd, men ändå underförstådd sanning i samhället. Ulla Holm beskriver hur normen om moderskapet är starkt närvarande även i dagens samhälle och påverkar kvinnors liv. Det finns en risk för alla kvinnor att bli inplacerade i den stereotypa modersrollen och att moderskapet på så sätt reproduceras gång på gång. Holm inför ett begrepp, *modrande*, som inbegriper allt det kvinnor gör när de tar hand om barnen. På detta sätt vill hon förändra moderskapet, från essens till handling, vilket innebär att det kan utföras även av någon annan än modern.

3.2.3 Kön som konstruktion – Doing gender

”Kön görs, hela tiden och i alla sammanhang, av individer i interaktion. Kön bör alltså inte ses som ett substantiv utan istället som ett verb, något som görs.”²⁹ Det är genom den mänskliga interaktion som de egenskaper och fenomen man förknippar med könen, befästs. De biologiska kvinnliga och manliga organen är alltså inte det viktiga. Enligt Helena Johansson är det omöjligt att inte göra kön och det är genom att göra kön som vi också gör skillnad. När det handlar om det kvinnliga könet, görs det på annat sätt än det manliga och också i motsatts till det manliga. Förutom att ses som olika, ses könen också, i den västerländska könsordningen, som komplementära och sexuellt attraherade av varandra. Johansson menar att för att förändra hur det ser ut i samhället, måste man erkänna och diskutera vilka konsekvenser det finns av att män är överordnade kvinnor.

Johansson tar upp att denna över- och underordning mellan könen är diskursiv och materiell. Diskursiv på sätt att män har haft och fortfarande har mycket mer makt att definiera vad som är normalt och själva utgöra denna normalitet. Kvinnan har istället blivit ”det andra könet”. Den materiella överordningen handlar om löneskillnader mellan könen och statistik gällande misshandel och våldtäkter.³⁰

---

²⁹ S. Andersson, 2003, ur Johansson, 2006, sid.51

³⁰ Johansson, 2006

3.3 Coping

3.3.1 Definition av coping

Trots att coping dyker upp i flera olika sammanhang, finns det numera en viss konsensus bland professionella om begreppet. I Monat & Lazarus antologi säger man att: "coping refers to efforts to master conditions of harm, threat or challenge when a routine of automatic response is not readily available. Environmental demands must be met with new behavioural solutions or old ones must be adapted to meet the current stress."³¹ Jag översätter detta med följande: "Coping syftar till försök att hantera förhållanden som innebär skada, hot eller utmaning, när den rutinmässiga reaktionen inte är tillgänglig". Krav från omgivningen måste på så sätt bemötas genom nya beteenden eller genom att gamla beteenden anpassas för att klara av den nuvarande stressen. Själva ordet coping kommer från den engelska termen cope, som betyder att klara det. Många översätter coping till att innefatta problemhantering och strategier för anpassning. Även om man ofta med coping syftar till en positiv anpassning eller en konstruktiv hantering av ett problem, kan coping även beskriva motsatsen.³² Claezon talar också om att coping blir ett alternativ till de psykodynamiska teorierna som talar om det psyket och de medvetna och omedvetna försvaren mot negativa upplevelser. Coping är istället ett medvetet sätt att hantera problem kognitivt.

White säger att för att ta reda på vad vi menar med coping kan man se till vilka situationer som har behandlats i olika studier om coping. Dessa situationer handlar ibland om en drastisk förändring i en persons liv. Det kan handla om en sjukdom, att förlora någon närstående, allvarliga ekonomiska svårigheter och så vidare.

Ibland behöver det inte handla om så dramatiska förändringar, men det innebär fortfarande en ovanlig förändring i en persons liv. Exempel på detta kan vara första dagen i skolan, besök hos psykologen, övergången från högstadiet till gymnasiet. Det som White menar är av stor vikt, det är att coping sker då det handlar om en stor förändring eller ett problem, som avviker från vardagliga handlingar och tvingar fram ett nytt sätt att agera. Detta leder ofta fram till obehagliga känslotillstånd, så som nervositet, känslor av hopplöshet, skuld och skam, vilka leder fram till ett behov av anpassning, coping.³³

3.3.2 Kategorier av coping

Richard Lazarus är förmodligen den mest kände författaren när det handlar om coping. Tillsammans med sin författarkollega Susan Folkman har de delat in coping i två övergripande kategorier: *Problemfokuserad* - och *känslfokuserad coping*.

Problemfokuserad coping går ut på att försöka förbättra problematiska personrelationerna genom förändring. Det kan handla om att söka information om hur man kan agera, förhindra impulsiva reaktioner, eller att konfrontera personen eller personerna som är ansvariga för att man har det svårt.

Känslfokuserad coping berör tankar eller handlingar, vars mål är att lindra den känslomässiga stressen. Dessa strategier leder egentligen inte till att situationen förändras, utan gör att personen mår bättre. Viss känslfokuserad coping handlar om att avleda uppmärksamhet från problemet, medan andra förändrar betydelsen av det som sker eller har skett, för att personen ifråga ska må bättre. Det kan handla om att inte tänka på situationen,

---

³¹ Monat & Lazarus, 1985, sid. 5

³² Claezon, 1996

³³ White, ur Monat & Lazarus, 1985

förneka att något är fel, distansera sig från problemet genom att skämta om det eller ta lugnande medel.

Denna uppdelning av coping betyder emellertid inte att en person uteslutande använder sig av en strategi. Ofta används istället en blandning av problem- och känslfokuserad coping för att hantera stress. Lazarus & Folkman säger att det inte är helt enkelt att förklara vad som påverkar en person val av copingstrategier, men valet är antagligen beroende av vilka villkor man möter, vilka val man har och vilken personlighet man har.

3.3.3 Resultat av coping

Lazarus & Folkman frågar sig om det finns några copingstrategier som är effektivare än andra. Svaret på den frågan menar de är beroende av många olika faktorer. Ett beteende som till exempel är positivt ur ett fysiskt hänseende kan få förödande psykiska eller sociala konsekvenser. Likadant kan ett val som passar för en viss situation och vid en viss tidpunkt, vara negativ vid en annan situation och en annan tidpunkt. För att en reaktion ska anses som lyckad, beror mycket på personens perspektiv och eget omdöme.

Känslfokuserad coping kan många gånger vara ansedd som patologisk, den skadar mer än vad den hjälper. Cohen säger emellertid att förnekande har ansetts som användbart i många situationer. Det kan hjälpa en person, genom att man slipper bli överväldigad av känslor i en negativ livssituation. Dess användbarhet kan dock ses som mest kortsiktig. Om känslfokuserad coping förhindrar ett direkt agerande som är nödvändigt, till exempel vid en sjukdom, kan den få farliga konsekvenser.³⁴

Det finns olika sätt för hur man kan studera coping. I Monat & Lazarus kapitel tar man upp två olika exempel. En del forskare har lagt fokus på att det finns generella copingstrategier eller dispositioner. De menar att det är personligheten som styr vilken copingstrategi man använder sig av. Enligt detta tankesätt kommer en individ använda sig av samma strategi i alla situationer som upplevs stressande. Man kan här alltså urskilja ett personligt mönster eller stil. Ett annat synsätt utgår från aktiva copingstrategier. Man observerar personers beteende i en stressande situation. Forskarna observerar visserligen inte den faktiska situationen. Men personerna ifråga får istället återberätta, rekonstruera situationen genom att ge information om vad de tänkte, gjorde och kände utifrån en speciell checklista, "Ways of coping" som innehåller både problemfokuserad - och känslfokuserad coping.

---

³⁴ Cohen, ur Monat & Lazarus, 1985

4. Resultat och analys

4.1 Kvinnorna bakom berättelserna

Jag har gjort sex kvalitativa intervjuer med kvinnor som handlar om deras spel. I och med att kvinnorna är grunden för mitt arbete, tycker jag det känns passande att börja resultat – och analysdelen just med en kort beskrivning av dem. Jag presenterar inte dem med deras riktiga namn och deras ålder avrundas till ett jämnt tal. Alla de livshistorier som jag har fått ta del av är mycket starka. De är självklart unika berättelser, men där finns ändå de röda trådarna som fick mig att hitta mina teman. Flykten är ett ord som alla kvinnorna använder sig av för att beskriva sitt spelande. Många av kvinnorna beskriver också en känsla av att något fattas dem i deras liv, en känsla av tomhet som spelet fyller. Då jag har valt att fokusera på kvinnors spel är det självklart att vara kvinna blir viktigt i materialet. Alla mina informanter har uttryckt mycket omfattande hur, att vara kvinna har påverkat dem i deras liv.

Jag kommer att presentera mitt material/ berättelserna i tre olika delar utifrån dessa teman som jag funnit i intervjuerna. Det första temat är *Kvinna, hustru, mor*, det andra temat är *flykten* och den avslutande delen är temat *att fylla ett tomrum*. Efter varje del görs en analys som utgår ifrån de två valda teorierna/ begreppen genus och coping. Jag har valt att ha en renodlat resultat för att kvinnornas berättelser ska få tala så ostört som möjligt. I diskussionskapitlet återknyter jag sedan resultatet till mina frågeställningar. *När spelar kvinnor? Vad spelar kvinnor? Hur ser de på sina spelvanor? På vilket sätt påverkar spelandet deras vardag? Och hur är det att vara kvinna och spela?*

Anna är ~70 år. Hon har utländsk bakgrund och kom till Sverige i slutet på 50 – talet. Anna är frånskild, har barn och barnbarn. Numera lever hon tillsammans med en man. Spelet kom in i hennes liv av en slump. Anna träffade en bekant till henne som ägde en lokal med enarmade banditer och tyckte att hon skulle pröva att spela. Anna vann 250 kronor, vilket vid tiden var mycket pengar. Spelmaskinerna blev dock inte en varaktig sysselsättning, utan istället var det en annan bekant som introducerade Anna till det som kom att bli hennes följeslagare under många år: Bingon. Hon har stulit pengar från sin man och dragit på sig stora skulder på grund av sitt spelande. Anna spelar fortfarande, men inte samma mängd som förut. Idag kan hon besöka bingohallen bara för att ”*växla några goa ord*”, som hon själv uttrycker det, men hon tror inte att hon kommer att bli helt spelfri.

Gunilla är ~60 år. Hon är spelfri sedan fem år tillbaka, men inte skuldfri. Hon spelade främst på spelautomater. Gunilla är frånskild och lever idag själv. Hon har flera barn och även barnbarn. Gunilla är uppvuxen i en familj där det fanns spelberoende med i bilden. Gunilla säger själv att det var en ren tillfällighet som gjorde att hon prövade att spela på enarmade banditer. Hon mindes tillbaka på de enarmade banditer hon sett som lite flicka på Lisebergtyckte och tyckte att det kunde vara roligt att pröva på.

Susanne är ~55 år. Hon har varit spelfri sedan 2003. Hon är frånskild och idag ensamstående med barn. Susanne började spela på Jack Vegas maskiner. Till en början var inte spelandet något som inkräktade varken på Susannes ekonomi eller på något annat i hennes liv, utan hon kunde till och med vinna en tusenlapp eller två. Men allteftersom tiden gick, utvecklade sig spelet till ett beroende, vilket fick åtskilliga negativa konsekvenser. När Susanne började förlora rätt mycket pengar, då övergick spelet till att handla om att spela tillbaka, vinna tillbaka och då utökade hon spelet med andra spel som trav och lotto och trisslotter och casino m.m.

Erika är ~35 år. Idag har Erika varit spelfri i nästan två år. Erika har ett barn med sin före detta sambo. Idag lever hon med en ny man, som hon har ytterligare ett barn tillsammans med. Erikas spelkarriär, som hon kallar den, började redan med hennes mamma och mormor. De brukade spela bingo och tog då med sig Erika till bingolokalen. Senare i livet upptäckte dock Erika spelautomater. Bingon ersattes med dem och spelandet eskalerade mer och mer. Spelet ledde till lögner och att Erika spelade upp familjens pengar.

Lena är ~55 år. Hon är nykter alkoholist och spelfri sedan snart sju år tillbaka. Lena har varit sambo med en man, men de gick skilda vägar. Hon har barn och lever idag tillsammans med en ny man. Under Lenas uppväxt fanns där i släkten både spel- och alkoholproblem. Lena introducerades till bingon genom sin mamma. Efter den gången fortsatte Lena spela i 17 år, varav hon de sista fyra åren hade ett spelberoende och då kom även andra spel in i bilden, så som casinospel. För Lena tog nästan spelet över allt. Hon sade upp sig på sitt jobb, ljög för sin familj, drog på sig skulder och slutade umgås med sina vänner.

Pia är ~45 år. Hon har varit spelfri sedan 2005. Pia har varit gift men är idag fränskild och har ett barn. Pia växte upp i en familj, med en far som var periodare. Mycket tidigt hamnade hon snett. Hon gick in i ett drogberoende i tonåren och där var hon kvar tills hon var trettio år. Spelet introducerades in i hennes liv av vänner som hade illegala spelklubbar, där hon spelade på automater. Pia såg spelet som en del av hennes vardag, tillsammans med drogerna och kriminaliteten.

4.2 Kvinna, hustru, mor

När jag ställer frågan till mina informanter vad de tänker kring att vara kvinna och spelande säger alla att de tror att det har betydelse att vara kvinna när det handlar om spel. Några av dem säger att de inte tidigare tänkt så mycket kring att just vara spelande kvinna, men i deras berättelser finns många utsagor om att vara kvinna, spelande kvinna och vad det har inneburit för dem. Många av dem ger uttryck för att det finns en bild av hur en kvinna ska vara och bete sig och att spelet inte passar in i denna bild. En av kvinnorna säger följande:

”Ja, på något sätt att skammen är större. Sedan vet jag ju att skammen är stor för män också. Men alltså det hänger ju fortfarande ihop med våra gamla kulturarv på något sätt och det är ju samma när det gäller alkohol, narkotika, vad det än är, när det gäller flyktbeteenden så är det ju liksom på något sätt, ännu fulare när kvinnor tar till flyktmetoder.”(Susanne)

En annan informant beskriver hur både den egna bilden av sig själv som spelande kvinna och samhällets syn kan se ut:

”Det tror jag är mycket värre för det är mycket svårare att acceptera. Människor ser mer ner på en kvinna som är mamma, farmor, mormor och hustru då som spelar. Och har spelat bort pengar från familjen. Jag tror fortfarande det är den här ojämlikheten som är. Det tror jag.”

”Jag tror kanske att kvinnor känner sig sämre. Men det har nog fortfarande att göra med det att, kvinnor ska inte göra vissa saker alltså. Kvinnor ska vara på ett bestämt sätt, de ska vara omvårdande och ja... Jag tror män har lättare att få stöttning i sitt spelande än vad kvinnor har. För att komma ur skiten, sedan hur de tar vara på det, det är väl lika olika det som män och kvinnor.”(Gunilla)

En av mina informanter ger ytterligare uttryck för synen på kvinnan som spelberoende:

”Jag vet inte riktigt hur du menar, men en kvinna står ju lägre i kurs än vad en man gör i alla fall som spelare eller vilket beroende den än har. Så kan jag ju känna.”(Pia)

Att vara spelande kvinna kan bemötas på olika sätt. En av mina informanter berättade tillslut för sin man om sina spelproblem och att hon hade stulit från honom. Maken ansåg att det inte var ett beteende för en ärlig kvinna.

”Och då kände jag mig inte direkt ärlig. För den person, sen om det är man eller kvinna, som tar från hemmets tillgångar och spelar bort det, jag anser mig inte som sådan. Han har en annan syn på kvinnor.” (Anna)

Hon säger själv att hon tror spelande män och kvinnor resonerar kring sitt spel på olika sätt.

”Männen satsar nog mer än kvinnor. Kvinnorna kan begränsa tror jag, om jag utgår ifrån mig själv. Det ska alltid finnas mat hemma, det ska och det ska och det ska.”

”Det har väl ingen betydelse om det är en kvinna eller en man. Det är bara ett påhitt att det bara är karlarna som får dricka och spela och vänsterprassla. En kvinna har väl också rättigheter. Om det är egen plånbok som det handlar om naturligtvis. Men varför sitter alla dessa gamla i bingolokalen, särskilt kvinnor? Det kan man ju också fråga sig. Det finns många kvinnor som inte kommer upp till ljuset eller vad ska man säga.” (Anna)

Många av informanterna har beskrivit deras vardag som mycket arbetsam, med både mycket jobb och ansvar för barnen och hemmet. Det är flera av kvinnorna som beskriver hur vardagen med allt ansvar tillslut blev för mycket och spelet då blev en avkoppling från alla krav och måsten. En informant ger uttryck för detta på följande sätt:

”Jag kan ju se det här alltså att det handlade väldigt mycket om en total utbrändhet. I det här med att vara kvinna, att göra karriär, att duga, att vara duktig, alla de sakerna, som inte fungerade och dessutom när alla de här andra sakerna kom in, som påverkade mig rent privat och känslomässigt, så då slog dörren igen på något sätt.” (Susanne)

En av informanterna beskriver hur livet som mor och hustru blev mycket slitsamt, då hon fick flera barn i tät följd och inte fick någon hjälp från sin make. Hon kände sig låst till hemmet, då hon inte hade några släktingar eller någon annan som kunde avlasta henne.

”Ensam att ha hand om barnen och det hade varit så hela tiden, för han levde väldigt mycket i det gamla att kvinna ska göra det och sedan ska hon ändå hjälpa till ute. Och det blev helt enkelt för mycket tillslut alltså.” (Gunilla)

En av kvinnorna talar mycket om att hennes liv gick ut på att ta hand om sina barn och finnas till för sin make. Hon gick in för rollen som hustru och mor. Hon engagerade sig mycket i sina barn och deras skola. Ett av deras barn var dessutom mycket svårt sjuk, vilket innebar många jobbiga perioder i hennes liv. Dessutom var hon den perfekta hustrun och värdinnan när mannen tog hem affärsbekanta på middag.

”Att komma hem till ett hem, att visa upp en trevlig hustru som kan tala vilket språk som. Kan konversera med vem som helst. Kan bjuda hem vem som helst och laga en underbar middag, som de inte glömmer i första taget.” (Anna)

Hon såg även spelet som något som innebar skam för henne och hennes familj om det uppdagades.

”... risken var att någon kunde se mig, föräldrar till mina flickors vänner som var tonåringar då. Och det skulle vara en skam. Jag var väldigt engagerad inom skolan. Och där kom barnen

och köpte läsk, det var rätt så nära en skola, köpte en klubba eller godis och det skulle vara en oerhörd skam om något av barnen berättade att: - jag har sett den och dens mamma stå där och spela på apparaterna. Det var inte samma sak i bingolokalen. Det kom inga barn in. Och jag själv, om jag spelade bingo så hade jag aldrig min lilla son med. Då hade jag passning.”(Anna)

En av de andra kvinnorna beskriver på liknade sätt hur hennes liv som mamma och hustru har påverkat hennes liv.

”... när man aldrig har fått ta hand om sig själv, eller fått? När man aldrig har tagit hand om sig själv, utan har varit mamma sedan man var sjutton år och har hållit på med det tills jag var över sextio. Så jag har tappat bort väldigt mycket i mitt liv...”(Gunilla)

Att vara mamma lägger alla mina intervjupersoner stor vikt vid. Modersrollen är något alla informanterna tar upp, både i positiva och i negativa ordalag. Lyckan att bli mamma och att man vill vara med sina barn, men också skuldkänslorna då man inte känner sig som en tillräckligt bra mamma, kraven på att man ska ta hand om sina barn och att en spelande mamma ses som en dålig mamma, något som är mycket skamfyllt. En av kvinnorna beskriver att hon aldrig haft semester eller gjort något roligt för sig själv. All tid har gått åt till familjen och hon har försökt att spelet inte skulle inkräkta på tiden med barnen, men trots all tid hon lagt ner, känner hon ändå skuld.

”Jag har älskat att vara med min familj, med barnen och det och jag har gett dem all min tid, för jag har aldrig tagit av barnens tid och spelat. Men det har jag gjort på ett annat sätt, för jag kanske inte har varit bra hela tiden. På något konstigt sätt, jämt när jag kom hem eller när jag skulle träffa dem eller hämta dem, så har jag tagit på mig, innan har jag fått sätta mig och samla mig och så ta på den där mammamasken. Men de har ju känt att inte allt har varit bra.”(Gunilla)

Skulden över att inte känna att man räckte till som mamma, för att spelet tog över, finns kvar även senare i livet och samma kvinna beskriver hur villrådig hon kan känna sig vid juletid, då hon vill träffa sina barn.

”Jag vill inte att de ska stressa ihjäl sig på julafton. Men jag saknar dem. För jag har ju skapat ett eget beroende till dem, eftersom jag alltid har varit med dem. Jag har alltid kommit så fort de har ropat eller ringt eller. Det är ju jag som gör fel där. Det är på deras villkor hela tiden. Det är ett sätt att försöka betala tillbaka skuld tror jag.”(Gunilla)

En av de kvinnor jag pratade med, beskriver hur hon kände sig när hon fick barn.

”Sedan blev det här ju komplicerat när jag blev mamma för då hade jag ju inte samma... alltså då krockade så himla mycket. Men före det så hade jag ju ingen ångest för någonting jag gjorde, upplevde jag i alla fall. Utan jag hade ju valt ett liv att leva, som jag tyckte var okej.”

”Jag kände mig ju värdelös, eftersom jag försvann hemifrån, eftersom jag hela tiden... jag föresatte mig att inte spela, men lyckades inte hålla det och då kände jag mig ju naturligtvis misslyckad.”(Pia)

Ytterligare en av informanterna beskriver det stora ansvar hon fick ta för sitt barn och de dubbla känslorna inför att vara mamma.

”Jag avgudade min son och jag gav honom allt, han fick ju liksom verkligen allt. Men kvällarna var jobbiga. Vi bodde väldigt nära min mamma, så att mamma kom upp ibland och passade och jag sa: Jag måste komma ut och andas, jag måste ut och få luft. Jag var ju i stort sett själv med pojken då och han har ju då på senare år fått en diagnos. Han har ADHD. Han var väldigt utagerande och jag var väldigt trött, så därför tyckte jag det var avkoppling då till att börja med att spela bingo.”(Erika)

Att vara kvinna och spelare uppfattar alla intervjupersoner som mer skamfyllt än när en man spelar. Modersrollen är också en faktor som anses spela in, när det handlar om att erkänna sitt beroende. En av mina informanter tror att det är just denna modersroll som påverkar att man söker hjälp.

”Min uppfattning är ju att de flesta kvinnor som går in i spelet och som åtminstone söker hjälp eller i slutändan får hjälp, de är väldigt, väldigt, väldigt långt nere i botten av sitt spelande. Jag tror att på något sätt så kliver män fram lite tidigare än vad kvinnor gör. Utan det är liksom när det är total kört som kvinnorna ber eller söker hjälp. Det är ju ofta det att kvinnor har ju barn och kvinnor är ju mammor och mammor bär sig inte åt så. Det är det när jag pratar och har pratat med andra kvinnor också, att det är lite så det ser ut.”(Susanne)

Hon beskriver ytterligare hur hon tror att vara spelberoende och mamma hindrar kvinnor att söka hjälp.

”Just den här kopplingen till... att vara spelberoende är ju också kopplat till att man är en misslyckad mamma, förstår du. Det är ju det jag tycker att jag möter hos många kvinnor, att man inte vågar be om hjälp därför att man är så rädd att man ska koppla det vidare och plocka barnen eller man gör olika utredningar och så.”(Susanne)

En informant tror att männen har lättare när det gäller att söka hjälp och bli spelfria.

”Så tror jag det är, så som jag ser det, så har nog kvinnor... jag tror inte att kvinnor har det stödet ifrån sin partner, som männen har utav sin partner. Männen kommer ju till spelföreningen, då är det ju oftast kvinnan som har kollat upp att det finns. Kvinnan följer med som anhörig. Kvinnorna sitter med. Kvinnorna stöttar. Kvinnorna liksom tar hand om barn och hem och ser till att mannen har det bra, medan kvinnor ofta kommer själva då. Mannen skäms ju för kvinnan. Männen har mer stöd ifrån familj. Det är liksom mer... Kvinnorna har det jobbigare tror jag.”(Erika)

En annan av mina informanter resonerar också kring att vara kvinna och svårigheten med att söka hjälp.

”Jag brukar fundera på det här med kvinnoperspektivet. Jag har gått på möten och lyssnat på ofantligt mycket män, men en hel del kvinnor också. Det jag kan säga som är gemensamt med varför väldigt många av oss, tror jag... inte söker hjälp, är att vi har barn.” (Lena)

Hon menar också att kvinnor som är eller varit i spelberoendet blir på ett visst sätt.

”vi har mycket armbågar och är ganska tuffa, tycker jag, som är spelberoende, därför att någonstans så har vi... Vi kanske kan se jävligt feminina ut, men vi har en väldigt power någonstans, för att vi har överlevt så här länge. Det är synd att vi inte når unga kvinnor, det är synd att vi inte når dem.”(Lena)

Men hon beskriver även en annan sida i det kvinnliga spelet, som påverkar.

”Sedan har vi det kvinnliga perspektivet att vi söker, bara en ny möjliggörare, därför kan vi mycket längre hålla ut än män tror jag, också i vårt spelande. Vi pratar väldigt sällan om det högt, men när vi sitter bara kvinnor som är spelberoende och pratar om det, så kommer det upp. På ett eller annat sätt så har vi prostituerat oss.”

”För mig handlade det om att se till att min man fick jåkligt god mat. Jag kunde alltid använda min kropp för sex. Jag sa länge: jag har inte prostituerat mig, det sa jag länge, men det där är en definitionsfråga också. När jag står vid ett roulettbord en kväll och flörtar. Jag väljer ut en man, flörtar, ja, bjuder helt enkelt in mig själv på det sättet att det slutar med att jag tar över hans spel, hans marker. Då är frågan om var går gränsen? När vi får andra män att tycka så förbannat synd om oss att de betalar ens räkningar och vi fortsätter att spela. Var går gränsen? När vi börjar prata om det ser vi det. Vi kan hålla på så mycket längre, för det finns hur mycket män som helst som är villiga att betala för, i utbyte, mot någon tjänst. Därför tror jag att väldigt många kvinnor inte vill prata om det, du får inte fram det här. Det här är en hemlighet, det är en hemlighet som du får utav mig. Men du ska veta att det finns mycket av det här, fast vi skulle aldrig erkänna det om du ställer en rak fråga.”(Lena)

Under intervjuernas gång har frågor kring vad kvinnor spelar och om informanterna tycker sig se att det finns något man kan kalla för kvinnliga spel kommit upp. De flesta av informanterna säger att det finns spel som är mer eller mindre kvinnliga spel, men det finns självklart undantag. Alla mina informanter har spelat spel som anses som vanliga spel för kvinnor, men flera av dem har också övergått till andra spelformer allteftersom deras spelberoende har ökat.

En av kvinnorna säger kort och gott:

”Om kvinnor vinner då handlar det inte om skicklighet, utan då handlar det om tur.”

En annan av mina informanter tror att det finns olika sätt för män och kvinnor att spela och att det finns olika skäl till varför man spelar.

”Utifrån det här med kvinnligt och manligt, det som jag ändå kan se, det är ju att jag tror att väldigt mycket när det gäller kvinnor, det handlar inte om på samma sätt om den spänning som män söker när de börjar spela. Utan jag tror att när det handlar om kvinnor, så handlar det mera om att det är socialt betingat utifrån det här med bingon och att det kanske är lite socialt betingat utifrån Jack Vegas också. Men de flesta kvinnor tror jag, som börjar spela Jack Vegas, de har nog provat Miss Vegas, de flesta. De har provat Miss Vegas på någon bingohall.” (Susanne)

Att det finns spel som är förknippade med kvinnor tror också en av de andra kvinnorna.

”Kvinnor spelar bingo, de spelar på maskiner, de flesta kvinnor gör det. För det är ganska, har fått en ganska ful stämpel: Ja, käringar spelar bingo liksom och de sitter där i sin bingohall. För många kvinnor tror jag, den största klicken kvinnor klarar ju av det här. Med sin väninna gå och spela på onsdagskvällen i två timmar och sedan åker man hem. De har det som en social bit, många har ju det. Sedan är det ju den här lilla klicken, som jag tillhör, som inte behärskar det, som inte klarar det.”(Erika)

Hon tror också att ett av de spel som oftast är förknippade med kvinnligt spel är ett av de svåraste att komma ifrån.

”Det är väldigt märkligt att det inte kommer så mycket kvinnor till föreningen. Det kommer några, men de försvinner ganska snabbt. Jag tror att bingo är ett riktigt djävulspel. Jag tror det. Jag tror att man hamnar i, man blir förälskad i det spelet på något sätt. Jag vet inte varför, det är någonting i bingospelet som gör att man dras dit.” Bingodjävulen har verkligen slagit klorna i dem.” (Erika)

En kvinna ser valet av olika spelformer inte bara som en uppdelning mellan könen, utan också mellan klasserna i samhället. Hon ser att det finns ett visst sätt att tänka kring spel som är kopplat till vilken klass man tillhör.

”I ett brukssamhälle, som jag är uppvuxen i, gubbar som spelar trav och tar sig en blecka på fredagen och lördagen, alltså den här riktiga, den mentaliteten, alltså man ska vara som folk. Man ska spela och supa som folk. Där har du då det... det är spelkärningar! De kan man se ner på, de är riktigt dåliga. Där har du den mentaliteten att det är jäkligt, jäkligt illa. Om du tittar på en annan samhällsklass, på dem som spelar... om man tittar på dem som spelar fint, på nätet eller spelar på börsen. Och de kvinnor som är jäkligt duktiga på det, på hästar och så vidare. De är skarpa hjärnor, resoneras det som. Så att beroende på om du är en bingokärning i arbetarmiljö eller om du är, faktiskt en som är lite skarp i hjärnan.”

”Poker är fint och börsen är finast, trav är gott och så vidare. Och de typiska kvinnospelen, är ju de spelen som kommer sist. Det är ju kärningarna som spelar på lotto och bingo. Så du hör ju! Så det finns där men, ja, typiskt kvinnligt och manligt spel. Sedan finns det inga typiska män och kvinnor, brukar jag säga.” (Lena)

4.2.1 Analys tema: Kvinna, hustru, mor

4.2.1.1 Att vara kvinna

Att vara kvinna och spelande är något jag kan se som har påverkat samtliga informanter på ett eller annat sätt. För det första har det tagit steget in i en traditionellt mycket mansdominerad värld. Många av kvinnorna uttrycker att det finns en bild av hur en kvinna ska vara och att där passar spelet inte in. Denna bild är något de alla har med sig. Vissa har upplevt samhällets krav på hur kvinnan ska vara, andra har upplevt det genom nära relationer i livet. Helena Johansson beskriver att kön är något vi gör (doing gender) i interaktionen med andra individer. Det är genom denna interaktion som könen tillskrivs vissa egenskaper. Johansson säger att det kvinnliga könet alltid görs annorlunda och i motsatts till det manliga.³⁵

Judith Butler beskriver också detta görande av genus fast med ett annat begrepp. Hennes begrepp *performativitet* beskriver hur hon tror att könen saknar ursprunglig manlig eller kvinnlig kärna. Istället iscensätts genus av människor genom till exempel upprepade handlingar eller användning av ord på ett visst sätt. Pia ger uttryck för just detta, när hon kommenterar att kvinnor som spelar ses som ett problem för de har ett ansvar att ta, men när män spelar ses det som lite charmigt och roligt. Anna fick sin kvinnobild bekräftad av hennes make som ansåg att så betar sig inte en ärlig kvinna.

Butler menar att genom att genus inte har en kärna som är kopplat till könen kan en man agera på ett ”kvinnligt” sätt och en kvinna på ett ”manligt”. Hon säger dock att detta inte är en lösning på problemet att kvinnor har mindre makt i samhället. En kvinna som går över normgränsen kan ses som mycket problematiskt och negativt. Att hon gör som en man innebär därför inte per automatik att hon får mer makt. Detta kan kopplas till mina

---

³⁵ Johansson, 2006

informanter, som brutit mot normerna om hur en kvinna ska bete sig. Många av dem har levt liv där det förväntades att de skulle ta hand om hem, barn och make och när de bröt mot dessa normer upplevde de skuld och skam.

Olika spel förknippas också de med manliga eller kvinnliga beteenden och genom det upprätthålls bilden av hur den kvinnliga spelaren är. En informant beskriver att det handlar om tur när en kvinna vinner men skicklighet när en man vinner. Lena säger att det finns en rangordning bland spelen, där poker, trav och speciellt börsen är högst på skalan, medan bingo återfinns längst ner. ”Bingotant” och ”bingokärring” är två termer som dyker upp i intervjuerna. Vissa spel har förknippats med manliga värden, så kallade skicklighetsspel, där det fodras tanke, att man är kunnig, påläst och logisk. Kvinnospel som bingo, lotto och automatspel fodrar ingen tanke, där handlar det bara om tur. Att det fortfarande finns skillnader i val av spel visar Folkhälsoinstitutets studie där författarna beskriver hur män i högre utsträckning än kvinnor väljer att spela på hästar och skicklighetsspel.³⁶

Men jag kan se i resultaten att det inte enbart handlar om att vara kvinna, utan också om vilken social bakgrund man har. Helena Johansson talar i sin avhandling om att det är viktigt att även ta med andra faktorer till exempel klass, etnicitet och ålder, när man analyserar kön.³⁷ Mina intervjupersoner kommer alla från arbetarklass och har spelat spel som inte anses som fina eller ger status, tillskillnad från överklassens spel. I berättelserna har det funnits utsagor om att olika spel värderas olika. En av mina informanter berättar hur hon uppfattar att kvinnor som spekulerar på börsen uppfattas som ”skarpa hjärnor”. Detta är något som kan kopplas till klassaspekten. Att spekulera på börsen är något som i väldigt stor utsträckning handlar om kapital och vilken samhällsklass du kommer ifrån. Mina informanter har inte haft tillgång till ett kapital som tillåter dem att spela ”de fina” spelen, utan begränsar dem till vissa spel.

4.2.1.2 Skammen

Att vara kvinna och spela upplever alla informanterna som förknippat med skam och skuld. De båda sätts i första hand i relation till vad det innebär att vara mamma. Den traditionella kvinnorollen har varit mycket framträdande i många av deras liv. Skammen över vad det skulle innebära om någon ser att man spelar. Rädslan över att förlora sina barn om det kommer fram att man har spelproblem. Skulden över att man inte har varit en tillräckligt bra mamma och funnits där för sina barn. Mona Franséhn talar om ”den goda och uppoffrande modern” som en av de mest långlivade diskurserna kring kvinnan.³⁸ I intervjuerna kommer denna diskurs fram. Många av kvinnorna har under lång tid gett all sin tid och energi åt familjen. De tar sitt ansvar, men när spelet kommer in i deras liv faller bilden av den goda modern och ersätts av dess motsats, den onda. Att spendera dagarna i ända på spelhallen hör inte ihop med att vara en god mor.

Ett undantag från det traditionellt kvinnliga livet som alla mina informanter levt, var Pia. Hon gick tidigt in i ett tungt missbruk och spelade i mansdominerade miljöer, på illegala spelklubbar. Hon finansierade sitt spel genom kriminalitet och avtjänade fängelsestraff för sina brott. Det kan kopplas till vad Butler säger om att kvinnan kan ta på sig en mansroll, då det inte finns någon ursprunglig kärna inom könen. Pia säger att hon valde livsstil och tyckte att den var acceptabel, hon kände aldrig ångest. Men hon beskriver att livsstilen emellertid blev otroligt problematisk när hon fick barn. Då var hon tvungen att gå in i modersrollen, hon slutade att missbruka och höll upp med spelandet. När hon började spela igen var skulden gentemot hennes barn stor.

---

³⁶ Jonsson & Rönnberg, 2003

³⁷ Johansson, 2006, sid.

³⁸ Franséhn, 2004

Simone de Beauvoir talar om att många kvinnor lever liv som leder till att de förnekar sig själva och förstör sig själva. Flera av mina informanter har talat om detta att de lever för barnen eller lever efter vad deras man vill. De upplever inget egentligt egenvärde och nedvärderar sig själva. Gunilla beskriver hur hon trodde på sin mans ord, när han sa att hon inte var värd något. Flera av kvinnorna sökte hela tiden bekräftelse från andra, på grund av deras brist på självkänsla och självförtroende.

Flera av mina informanter har också berättat att de tror och har själva känt att det är denna bild av kvinnan som gör att många kvinnor inte söker hjälp. De tar hand om familjen och vill vara duktiga på allt. De stöttar, men får ofta inte stöd själva, på grund av att normerna kring vad en kvinna och en man får göra, fortfarande skiljer sig åt. Erika, en av intervjupersonerna säger att en man skäms om kvinnan spelar. Kvinnorna säger också att många värjer sig från att söka hjälp rädda att de sociala myndigheterna ska se dem som dåliga mödrar och omhändertar deras barn.

4.2.1.3 Moderscentrering

Franséhn talar i sin avhandling om en moderscentrering, som innebär att kvinnorna tar på sig huvudansvaret för familjen. Om det uppstår problem inom familjen ser de sig själva som ansvariga. Gunilla ger uttryck för just denna moderscentrering i sin berättelse. Hon genomled ett fruktansvärt förhållande, där hennes man missbrukade alkohol, utsatte henne för misshandel och tillslut tog sitt liv mitt framför ögonen på henne. Trots detta, skuldbelägger hon sig själv för att hon inte lämnade honom. När hon senare börjar ett nytt liv med en annan man skyller hon återigen alla familjens problem och att hennes man behandlade henne illa, på sig själv och att hon spelade. Gunilla såg sig ensam ansvarig för allas välmående och ville inte lämna sin man, för hon ville inte att hennes barn skulle mista ytterligare en far.

Hirdman tar upp makten mellan könen och säger att män alltid återfinns högre upp i makthierarkin. Lena har beskrivit denna makt när hon berättade hur kvinnor använder sin kvinnliga charm, kropp och talanger för att tillfredställa en man i utbyte mot pengar för att kunna fortsätta att spela.

4.3 Flykt

Oavsett vad kvinnorna gått igenom i sina liv, finns det ett ord som knyter ihop alla deras berättelser om spelet och det är ordet flykt. Alla informanter beskriver sitt spelande som en form av flykt. De talar om att det känns som att vara i en bubbla, där man slipper allt utanför. Man slipper tänka. Det enda som finns är spelet.

En informant beskriver detta tillstånd på följande sätt:

”Då är man ju bara inne fokuserad, så maskinen och jag, det är det enda. Så du har inga tankar på någonting utanför. Det är som du mediterar. Fast när du mediterar så sitter du ju inte och tänker, nu kommer det snart en vinst, så det är ju motsatsen. Men här är det ju bara, du har inget annat i huvudet just då än spelmaskinen.” (Gunilla)

Alla kvinnor i intervjuerna har levt tuffa liv. Deras historier ser olika ut, men det finns gemensamma erfarenheter. Många av dem har haft mycket svåra förhållanden, där misshandel och/eller olika beroenden funnits med i bilden. En informant beskriver hur hon en dag upptäcker att hennes sambo stulit och spelat upp alla deras pengar och hur hon helt nere tar sin flykt till spelet.

”Helt plötsligt en dag så stod jag med min son på armen, då det ringde på dörren och då var det en vräkningsorder, att jag skulle flytta. Då visste jag liksom inte riktigt, då fattade jag ju då att, han hade ju spelat upp alla hyrespengarna. Och då var det ju akutsamtal till mamma, låna pengar, betala hyran och jag slängde ut honom och han tog med sig sonen, när han flyttade. Jag var helt nere under isen alltså, jag var totalt helt knäckt. Och fick tag i mindre lägenhet och då spelade jag ganska hårt under den perioden. Så att jag jobbade sju dagar i veckan, jobbade jämt, jämt, jämt, jämt. Om jag inte jobbade så spelade jag bingo. Det var alltså, misär levde jag i.”(Erika)

En annan av mina informanter berättar hur hon tror en av hennes upplevelser har påverkat hur hon agerade.

”Jag har blivit utsatt för sexuella övergrepp av en närstående släkting och när det började då slutade jag gå i skolan när jag var tio år. Och det var ingen som saknade mig på en hel termin.” ”Men det gjorde kanske att, alltså det är ju något sjukt det med, för på något sätt så lär man sig där att aldrig protestera. I alla fall gjorde jag det. Allting var tillåtet för alla människor att behandla mig på olika sätt. Jag visste inte hur man gjorde när man sa nej.”(Gunilla)

Lite senare i livet träffar hon en man och de bildar familj tillsammans, men relationen blir mycket destruktiv och kvinnan berättar om hur illa det blev.

”Då fick han ett jobb med mycket representationer sådär och då började fyllan och misshandel. Och sen höll det på då tills jag var 31 år, då tog han livet av sig framför mig. Han höll mig i huvudet och svalde sömntabletter med sprit. Om jag hade gjort något, försökt nå telefonen eller någonting så sa han bara att då tar jag dig först. Och det var väldigt mycket misshandel av barnen och allting. Och ett sådant svek som jag tycker att det är idag, att jag inte försvarade dem, att jag inte tog dem och gick. Det var det där medberoendet, det var den enda världen jag kände till. Ingen utanför visste någonting. Man pratade inte om sådana saker. Jag visade ju mig aldrig för någon. När han hade suttit och dunkat mig i golvet kanske jag var svart på hela överkroppen och då kunde inte jag gå ut bara. Det var bara att hålla sig hemma.”(Gunilla)

En av kvinnorna i mina intervjuer berättar om att spelandet blev ett sätt för henne att inte tänka på allt det som bekymrade henne. Om det hade hänt något riktigt jobbigt kunde hon sitta flera dagar på bingon och hon kom själv på att spelet blev en flykt för henne.

”Förr kunde jag sjukskriva mig från jobbet, ingen som kollade, och satt på bingolokalen, från 10 till 16 på flera dagar i sträck och det var när han, åkte ner till sin väninna. Jag har gått igenom oerhört mycket att jag överhuvudtaget har förståndet kvar. Så kommer ju det här problemet som jag försökte ta mig ifrån äktenskapet. Till slut så kom jag underfund med att jag flydde in i bingobrickorna. För när du sitter där med så många brickor som jag håller så hinner du inte, då finns ingenting, bara siffrorna. Och den stunden så kopplade jag av någonstans ändå. Så att då kan du inte tänka på dina sjuka barn, din ekonomi, din man som bedrar dig och annat sådant, utan det är bara det. Så det var min avkoppling.”(Anna)

Samma kvinna säger att det finns andra tillfällen hon vill använda spelet för att fly undan och den flyktmöjligheten gör att hon inte är säker på om hon kommer att sluta spela.

”Jag mår inte bra av att höra de nya klienterna som kommer hit, berätta sina historier. För det är sådan tragik och jag mår inte bra av det. Då vill jag bara gå till nästa bingolokal och

sitta där och bli rensad. Det är en belastning att lyssna.” ”... jag vet faktiskt inte om jag vill vara spelfri. Rätt som det är så är det gott att gömma sig hos en bingobricka.”(Anna)

En annan av kvinnorna beskriver att hela hennes vardag kretsade kring familjen och att hon tänkte på att fly från det gång på gång.

”Och det blev helt enkelt för mycket tillslut alltså. Mitt huvud... alltså flykten, den här tanken på flykt hela tiden, den blev ju värre och värre. Jag ville ju bara, åh, stänga av allting alltså. Det var skjutsningar och hämtningar dygnet runt...”(Gunilla)

För henne blev spelet en lösning när hon mådde dåligt.

”Men jag spelar när jag har varit inne i sorg eller vad jag ska säga. När jag inte har orkat med livet helt enkelt. Det har varit min säkerhetsventil. Och det säger säkert 95 % av människorna som du intervjuar. Det har varit en flykt, en säkerhetsventil, när man inte har vetat hur man ska bära sig åt för att släppa ut det helt enkelt.”(Gunilla)

En kvinna berättar hur spelet var en flykt för henne, men till en början var det ändå något kul. Det blev ett sätt att slappna av för henne, ”tömma hjärnan” som hon uttrycker det.

”... från allra första början så var det en kul grej liksom, lite flyktbetingat, koppla av ett par timmar.”(Susanne)

Men allt eftersom övergick spelet till att bara vara en flykt från känslor och det jobbiga i livet. Det som tidigare bara hade varit en kul grej förändrades.

”Jag hade aldrig tid att liksom känna efter och sörja. Och för att hitta någon form av tillflykt eller lättnad i tillvaron, så började jag spela på Jack Vegas- maskiner. Det fyllde funktionen av att slippa tänka. Men det fyllde också, det var också väldigt ångestladdat, åtminstone det sista året. Det var ju liksom bara egentligen ångest, ångest, ångest, men precis när man stod där vid maskinerna så försvann ju ångesten. Då tänkte jag inte på någonting. Det var som att leva i en kupa ungefär. Det var jag och maskinen.”(Susanne)

Flykten till spelet kunde också ge ett lugn, som en av kvinnorna berättar:

”Det enda gången jag riktigt kände så här; Åh, skönt! Det var när jag hade dragit ut tejen och klistrat fast alla mina bingospel och spelet skulle börja. För då trodde jag fortfarande att jag skulle vinna. Jag hade fått ihop pengar så jag kunde spela. Och just då på storbingon, för då kunde man inte köpa mer heller. Då var man tvungen att sitta där, den tiden, de två timmarna som det var. Man kunde inte handla mer, så jag visste att jag inte kunde göra av med mer pengar. Ja, det var ett lugn i mig då. Och så hade jag köpt så många också, så att, jag hade inte tid att tänka, att känna.”(Lena)

Alla informanter uttrycker på ett eller annat sätt hur spelet var en flykt för dem och en chans att slippa tänka. Många använder beskrivningen att det kändes som att vara i en bubbla eller kupa när de spelade. En av kvinnorna förklarar det så här:

”Det som var intressant med bingon var att jag kunde släppa hjärnan hemma, jag behövde inte tänka. De ropade ett nummer, jag ringade in det och jag fick bingo ibland, ibland inte. Det var spänningen, det var flykten. Jag lade ju mycket tid alltså. Men det var spänningen och sedan var det att jag, behövde inte tänka, jag behövde inte...” ”Jag ville bara vara i min bubbla där, i min värld så.”(Erika)

Ytterligare en informant använder samma ord.

”Jag var i en bubbla, spänning, upptriggad, lite adrenalin, positivt, spännande, satt och väntade, om det inte var så att jag hade skuld. För på slutet, det sista halvåret, ville jag bara att det skulle ta slut, för att jag spelade för pengar jag inte hade, jag spelade för att vinna tillbaka, jag spelade för att jag inte orkade tänka, känna och det gick nästan inte att stänga av. Då fungerade det inte.”(Lena)

En kvinna berättar vad hon tänkte på när hon spelade:

”Ingenting, jag slapp tänka. Jag tror att det var grejen. Det var liksom en timeout ifrån allt annat som pågick. Och det har ju varit så att, jag har ju känt att jag har mått bra när jag har suttit vid de här maskinerna. Eller bra ska jag väl inte säga, men jag har i alla fall sluppit att känna att jag har mått dåligt.” (Pia)

Något som också funnits med i berättelserna är tankarna på självmord. Mer än hälften av informanterna säger att de någon gång under sitt liv har tänkt på och försökt att ta sitt liv. När spelet inte har varit tillräcklig flykt såg de självmord som enda lösningen. En kvinna säger att:

”... i början på januari där då, 2002 så tänkte jag att, det finns ingen annan utväg för mig att bli skuldfri, än att köra ihjäl mig. Det var ett annat sätt att fly, slippa lösa problemen själv.”(Gunilla)

En av de andra kvinnorna beskriver att hon spelade mer och mer för att försöka vinna det hon lånat, men hon lyckades inte med det.

”... att i november 2003, då insåg jag att det var redan kört, för då hade jag förskingrat 180 000. Och då bestämde jag mig för att ta livet av mig. Så att det var jag ju på god väg att göra då...”(Susanne)

Ytterligare en av informanterna berättar hur hon såg självmordet som en utväg.

”Det var vid flera tillfällen när jag satt i bilen hem, som jag på väg att köra av vägen alltså. Som jag kände att det här, jag kan lika gärna ta slut på det här, för jag orkade inte. Jag kände att de hade nog det bättre utan mig, för de hade ju inte mig ändå. Jag var ju inte närvarande. Jag var här, men jag var inte här. Jag var liksom inte, jag var inte närvarande, jag var inte med.”(Erika)

4.3.1 Analys av tema: Flykt

4.3.1.1 Spelet en process

Utifrån kvinnornas berättelser kan jag se att spelet var en process. De beskriver alla spelet som en sorts flykt, men primärt var det ingen flykt. De började inte spela för att fly, utan det var det andra mekanismer som spelade in. De flesta av informanterna har beskrivit hur de blev introducerade till spelet antingen genom vänner eller också av familjen. Många av dem säger också att livet kom in i deras liv av en slump. De tog dock inte till spelet heltoreflekterat utan det finns helt klart en tanke bakom. Mona Franséhn talar om det bristande sociala nätverket som en mycket viktig faktor för att ensamstående mödrar söker professionell hjälp. ”Det

sociala nätverket ses som en mycket viktig faktor för att kunna hantera stress och minska risken för ohälsa.”³⁹

För några av mina informanter var spelet en chans att komma bort från ensamhet och tristess. Den sociala aspekten i spelet verkar ha en viss betydelse för några av kvinnorna i början, särskilt när det gäller bingon. Lena gick på bingo med sin mamma och syster och Erika introducerades till bingohallen när hon fick följa med sin mamma och mormor som liten. Hon säger också att det inte bara räckte att vara mamma, hon ville vara med i andra sammanhang också. Anna beskriver att bingon alltid innehållit en social del. Idag går hon ibland bingohallen bara för att prata lite med människorna där. Många av informanterna beskriver också hur spelet till en början var ett avkopplande, kul och spännande nöje, men sedan handlade om att fly.

Detta är ett mönster bland kvinnor som också folkhälsoinstitutets undersökningar påvisar. De säger att de hittat två framträdande skäl till varför kvinnor börjar spela, flykt och spänning. Om jag gör en jämförelse med c- uppsatsen ”Korten på bordet”, beskriver de hur många av männen började spela för spänningens skull och även för vinstens skull. Ett vinstintresse framstår inte alls som lika tydligt hos mina informanter. De talar om att vinsten som ett medel att kunna spela längre, men inte som en betydande faktor för varför de spelar.

Spelet har efterhand övergått till att innebära någonting annat än nöje och avkoppling för alla informanterna. För alla utom Anna, fanns det ingen social betydelse. Erika förklarar att hon blev irriterad om någon försökte prata med henne under spelet, Gunilla beskriver hur hon ville koppla av från människor, då hon lade ner mycket kraft på sin familj hela dagarna. Det fanns inget intresse av att prata med andra, utan spelet tog över allt. Att vara som i en bubbla, är en beskrivning som många av kvinnorna har använt sig av. Det handlade bara om dem och spelet. Spelet blev nu en utväg när informanterna inte visste vad de skulle göra. När de har känt uppgivenhet, hopplöshet, stress, utbrändhet, sorg mm så har de tagit flykten in i spelet.

4.3.1.2 Kvinnornas copingstrategier

Jag kan se att alla kvinnorna i mina intervjuer använde sig av coping på ett eller annat sätt för att hantera det som var problematiskt i deras liv. Spelet som coping fick långtgående negativa konsekvenser för alla kvinnorna och det kanske kan diskuteras om deras beteende då kan kallas för coping. Copingstrategier brukar kopplas till positiva effekter, men det är dock inte alltid fallet. White talar i boken ”Stress and coping” om att copingstrategier inte behöver vara positiva. Han beskriver coping som något en människa använder sig av när man möter dramatiska förändringar i sitt liv, till exempel sjukdom, dödsfall, ekonomiska svårigheter etc. Men det kan också handla om mindre dramatiska förändringar, så som att börja ett nytt jobb eller börja skolan för första gången.

Alla mina informanter har upplevt dramatiska händelser i deras liv. Misshandel, dödsfall, svek, skilsmässor och så vidare. De har också alla blivit mödrar, en icke så dramatisk händelse kan tyckas, men ändå något som haft en stor påverkan deras liv. Att genomgå en dramatisk förändring leder ofta till att man upplever känslor av hopplöshet, nervositet eller skuld och skam.⁴⁰ Dessa känslor var något kvinnorna ville slippa och det uppnådde de genom att spela. Spelet i sig blev dock också något som gav skuld- och skamkänslor speciellt på grund av deras modersroll. Detta ledde till att spelet blev en form av copingstrategi för att hantera de negativa känslorna som upplevdes av att spela. Pia säger att hon kände skuld för att

---

³⁹ Franséhn, 2004, sid. 193

⁴⁰ White, ur Monat & Lazarus, 1985

hon lämnade sin dotter och gick till spelklubben. Denna skuld ledde dock till att hon spelade ännu mer för att döva känslorna.

4.3.1.3 Problem – och känslofokuserad coping

Coping strategier kan, som jag har beskrivit i teorikapitlet, delas upp i två grupper; *problemfokuserad* – och *känslofokuserad coping*.⁴¹ Jag kan se att kvinnorna till största del använde sig av känslofokuserad coping för att klara av sina problem. Spelet blev den handling som hjälpte dem att för en stund glömma sina problem. De talar alla om att spelet innebar en chans att slippa tänka. Lazarus och Folkman talar dock om att känslofokuserad coping inte leder till att man löser problemen. Istället är det en strategi som får personen att må bättre, i alla fall för stunden. Ingen av kvinnorna har med spelet lyckats förändra sina liv till det positiva, utan det har tjänat som ett andningshål. I och med att spelet trappades upp har också många av dem även upplevt tiden när de spelade som mycket stressande och ångestfylld.

Jag kan dock se att alla kvinnorna också har använt sig av problemfokuserad coping. De har alla försökt bli av med sitt spelberoende och alla kvinnor utom en är idag spelfria. Genom att skaffa sig information, gått på möten och behandlingar, har de fått förmågan att hantera sina liv på ett sätt som har lett fram till ett positivt resultat för många av dem.

---

⁴¹ Lazarus & Folkman, ur Monat & Lazarus, 1985

4.4 Att fylla ett tomrum

När man talar om att fylla ett tomrum så innebär det per automatik att det är något som saknas. Det är en brist på något. När jag har läst igenom intervjuerna har jag upptäckt att det finns delar i berättelserna som just handlar om en känsla av att det fattas något eller att de saknar något. Många säger att det är då spelet kommit in i bilden.

En kvinna berättar om sina relationer till människor runt omkring henne och hur viktiga de är. Hon berättar för mig att hon spelar när hon är ensam, men spelet har ändå inte hjälpt att fylla tomrummet.

”Jag har aldrig skaffat djupare relation i bingolokalen, men man hälsar på varandra. Man frågar varandra, hur är det? Personalen lär känna en. De är trevliga och jag uppskattar det. Jag har alltid uppskattat att växla några goa ord, socialt umgänge eller uppmärksamhet. Numera när nästan alla mina väninnor har gått ifrån, alltså dött. Jag har alltid umgått med äldre personer. Den senaste begravde vi i juli. Så jag går dit för att växla några ord och fråga om hur är det?”

”Jag lever i ett samboförhållande nu och han är borta åtta dagar hemma sex. De åtta dagarna kan vara väldigt långa, när man bara har en liten undulat hemma att prata med.”

”Barnbarnen är stora. Man blir glad om de hälsar på, men det är inte samma behov av mig som person. Och som sagt väninnor och vänner är borta.”

”... det här spelandet har gjort att jag känner mig fattig men inte ekonomiskt. Jag betalar med dyra pengar några goa ord i bingolokalen, leendet. Jag känner mig fattig känslomässigt, att växla några ord.” (Anna)

När jag frågar om hon skulle spela om hennes sambo var hemma varje vecka? svarar hon:

”Då skulle jag inte spela nej. Då behöver jag inte gå i skogen ensam, till affären ensam eller bara stirra på lilla pippi, en undulat som jag har lärt tala. Men du kan inte sitta med en liten fågel i timmar. Det blir man också trött på. Så någonstans är jag nog inte nöjd med någonting eftersom jag dras till, men det är avsaknad av...”

”Det kanske låter i dina öron konstigt, men det verkar som att jag måste känna som jag behövs. Det här spelandet, man har ett begär, man har ett behov av några människor.”(Anna)

Samma kvinna berättar om en mycket svår förlust i hennes liv som ledde till att hon efter ett uppehåll från spelet började spela igen.

”2001 förlorade jag min son. Han tog sitt liv... När allting var klart, begravningen var klar, allt var det innebär att avsluta ett... så föll jag ihop och började spela.”(Anna)

En utav mina andra informanter talar också om en förlust i hennes liv som gjorde att hon gick och spelade.

”Så 1991 dog min mamma och det var en jättestor saknad och sorg. Jag tyckte inte vi hade haft så mycket kontakt det sista därför att de bodde ju i Göteborg och jag bodde därute. Mamma och jag hade aldrig klippt av navelsträngen riktigt. Vi var väldigt tajta. För jag hade varit mycket sjuk som liten, samtidigt som min pappa var sjuk, så att det blev väldigt så här. Då spelade jag. När jag hade varit på sjukhuset och likaså när hon hade dött.” (Gunilla)

Många av kvinnorna ser tillbaka på sitt liv med spelet och säger att de vet idag att spelet inte var deras enda problem. De berättar, om känslor av; att inte vara tillräckligt bra, att inte tro på sig själv, inte duga, inte hitta sig själv, inte få det man behöver i livet.

En kvinna säger att hon bara var en sak i livet och att det inte kändes tillräckligt.

”Och det räcker väl aldrig för någon att bara vara mamma, utan man måste ju ingå i många olika sammanhang och jag hade ju inte det riktigt med mig. Utan jag var bara mamma.” (Pia)

En av kvinnorna berättar om sin dåliga självkänsla och att hon trodde att hennes spelande var orsaken till alla problem i familjen. Hon förklarar hur hon tänkte:

”Jag trodde att det var det enda som var problemet. Jag fattade inte att det fanns andra, utan jag trodde det var mitt enda problem. Att jag skapade alla de här andra problemen med att jag spelade. Det var bara mitt fel, allting var ju mitt fel.” (Gunilla)

Hon berättar hur spelat tog över:

”Jag har ju periodvis mått jättedåligt. Då har jag till och med kunnat drömma om spel på natten igen, vaknat och sovit jättedåligt. Då har jag drömt om siffror, pengar och enarmade banditer och... Så det är någonting som gör att inte det försvinner, precis som det är den trösten man kommer på. Jag kan inte förklara det. Jag blir jättepirrig, helt sjuk. Jag mår väldigt dåligt, för jag tänker att, ska jag aldrig bli fri från detta?” (Gunilla)

En informant berättar om sin uppväxt i en mycket dysfunktionell familj, där hennes föräldrar inte klarade av att vara föräldrar och hur det påverkade henne.

”Jag fick inte det jag behövde, varken känslomässigt eller trygghetsmässigt eller... ja överhuvudtaget. Det fattades oss väldigt mycket när vi växte upp. Jag har ju förstått så här som vuxen, med mitt perspektiv idag, mitt friska perspektiv, så har jag förstått att det var en väldigt sjuk familj.”

”... väldigt tidigt så stängde jag känslomässigt av. Jag förstod någonstans att skulle någonting komma till mig, så skulle det komma via mig själv och känslomässigt så stängde jag helt fullständigt av där. Jag började med mina första subtila missbruk, socker, tränade, tävlingsgick. Jag skulle vara duktig, bli sedd och för det mesta försökte jag... jag utvecklade ett väldigt bekräftelsebehov; se mig, hör mig, bekräfta mig. Jag blev duktig på vad jag än gjorde så att säga. Och jag sökte oerhört mycket som ung, i det mesta.” (Lena)

En av mina andra informanter beskriver det så här:

”Ja framförallt var det ju den sorg och smärta som jag faktiskt har burit på hela mitt liv. Att jag faktiskt har gått och känt ett utanförskap och värdelöshetskänslor, som jag inte har velat kännas vid, för jag har ju ändå tyckt att jag varit ganska tuff och tagit för mig och så. Men jag har ju burit masker i hela mitt liv.”

”Jag tror ju att jag har haft med mig det från skolan och från min uppväxt helt enkelt. Det var ju inte riktigt schysst hemma. Jag har alltid försvarat mina syskon och tagit på mig saker som de har gjort när de har ställt till det och sådär, för jag är ju stora syster då. För att de inte ska råka illa ut har jag tagit på mig skulden för det. Och jag har gått in i så mycket konstiga saker, ja.”

"... eftersom jag var ganska duktig på att göra brott och hade ganska mycket pengar, så kände jag väl också att jag var någon, att folk såg upp till mig för att jag hade pengar. Och då gör det ju heller ingenting om man förlorar, för då förstärker man ju den här bilden, eller jag förstärkte den här bilden av mig själv att, ja jag har pengar, jag är framgångsrik eller vad man ska säga." (Pia)

En annan kvinna beskriver mycket utförligt hur hon trots att hon lyckades bli spelfri inte kände sig tillfreds.

"För två månader sedan så var jag på en utbildning för resurspersoner. Jag mådde jättedåligt när jag åkte dit. Jag kände att det här är... Och då hade jag ändå varit spelfri i ett år och fyra månader. Men jag mådde inte bra, jag kände att: jag kommer inte någon vart. Jag kommer liksom inte över den här gränsen, utan jag kommer hit och sedan så kommer jag inte längre. Jag kan liksom inte tillåta mig att slappna av. Jag kan inte tillåta mig att njuta. Jag kan liksom inte tillåta... jag var rädd alltså. Jag var rädd för återfall, jag var rädd för att någon skulle tycka någonting eller jag var rädd för. Jag var rädd, för allting."

"Så att jag kunde liksom inte hitta min plats. Jag kunde inte... Det var inte så viktigt längre det här, eller viktigt ska jag inte säga, men huvudsaken var ju inte det här med spelet då, utan jag flyttade ju över. Jag kunde inte slappna av. Jag gjorde ju allt annat utan att spela och det var ju för fan lika illa, för det upptog ju min tid det med. Så att jag var liksom på väg, jag vet inte vart jag var på väg, jag var..." (Erika)

Jag frågade henne om hon trodde att det var något som fattades. Hon svarade att det trodde hon och hon kunde känna vad det var som fattades henne.

"Den här rädslan, den här självkänslan, för jag kände att jag dög ju inte till någonting. Jag försökte ju hitta nya saker som jag skulle kunna duga till, som sticka. Jag tänkte att, jag blir ju görgrym på att sticka nu om jag håller på med det här. Eller baka då, jag kan baka och ta med mig till jobbet, så kommer jag få beröm och så tycker de att jag är jätteduktig. Jag ville ha den här duktigheten va." (Erika)

När jag frågade om hon hade känt sig duktig när hon spelade, svarar hon:

"Ja, visst, duktig var jag väl kanske inte på det sättet, men jag var ändå att... Ja det är skitsvårt att förklara, alltså den här duktigheten i spelet. Men jag kände att jag var någon där. Jag kunde sitta där liksom och jag var någon där."

"Men den här bekräftelsen att jag dög, den kunde jag inte, jag hade ju inte den själv. Jag dög ju inte. Jag tyckte ju inte själv, att jag dög, utan jag var ju liksom, jag var ju inte duktig på någonting. Men jag försökte ju hela tiden hitta olika saker där jag kunde få folks bekräftelse eller andras bekräftelse..."

"Jag tycker ju själv inte att jag duger till någonting, därför vill jag att folk ska tycka att jag duger, så att jag kan slå mig för bröstet och tycka själv att jag är bra. Det låter jättekraånligt, men... självförtroende hade jag ju inte heller. Det var ju totalt borta. Jag tyckte ju inte jag dög till någonting. Det var därför jag höll på som jag gjorde. Jag kunde lika gärna sabba mitt liv totalt, det spelade ingen roll." (Erika)

En informant förklarar varför hon gick och spelade.

"Mamma tog med mig på bingo, det var ungefär det jag kunde roa mig med, jag kunde inte göra så mycket annat. Sedan gick jag på bingo i sjutton år, varav de sista fyra åren, kan jag säga att jag var spelberoende."

”Det fyllde, eftersom jag var ensamstående mamma i tio år, så fyllde det en liten spänningsbit, ett avbrott från min tråkiga jävla vardag. Dessutom så hade jag fruktansvärt dålig ekonomi, vilket gjorde att det alltid fanns hål jag måste fylla, så då kunde jag behålla lite grann. Det var något lite socialt också.”(Lena)

Men hon säger också att hon tror beroendet möjliggjordes av något annat.

”Men alltså det är ju inte möjligt att gå in i ett beroende om man liksom inte har jobbat på en känslomässig avstängdhet. Det är ju där grejen ligger tror jag. Jag hade ju aldrig kunnat bete mig på det här sättet som jag har gjort om jag hade varit i kontakt med mina känslor, om jag hade förstått vad jag pysslat med. Så det tror jag är en viktig grej i alla fall.”(Lena)

Hon beskriver ett ögonblick när hon har blivit spelfri och är på väg till ett spelmöte.

”Min son stod ute på balkongen och skrek: Mamma jag är stolt över dig! När jag var på väg till ett möte. Det är fint att få tillbaka sin heder, sitt egenvärde, sitt barns kärlek, sina anhöriga, sig själv.”(Lena)

4.4.1 Analys av tema: Att fylla ett tomrum

4.4.1.1 Självbilden

Det finns en röd tråd som löper genom alla berättelserna och det är en negativ självbild. Kvinnorna talar om att inte duga, inte räkna till, inte vara värd något. Mona Franséhn tar upp begreppet självbild i koppling till ensamstående mödrar. Hon menar att självbilden konstrueras. ”Denna konstruktionsprocess bygger på förmåga till reflektion och tolkning av tidigare händelser, omgivningens bekräftelse eller avvisande av denna konstruktion och har överhuvudtaget en jagkonstituerande funktion.”⁴²

Informanternas negativa självbild är resultatet av en konstruktion som har påverkats av både en tuff uppväxt för de flesta, men också av senare förhållanden i det privata och påverkan från samhället. Denna bild av att kvinnor i spel har haft en svår uppväxt bekräftas av den svenska studien om spelberoende, där resultaten av intervjuerna visar att ”fler kvinnor än män upplevde sin uppväxt som otrygg och socialt instabil.”⁴³ Flera av kvinnorna har levt i mycket traditionella förhållande och fått sin självbild förstörd av män i deras liv som har handlat på ett mycket nedvärderande sätt mot dem. På samma sätt så har de påverkats av samhällets bild av hur en kvinna och en mamma ska vara. Deras möjligheter var begränsade av att vara relativt utbildade kvinnor från lägre klass i ett mansdominerat samhälle.

Återigen handlar det om den sociala konstruktionen av kön, som till exempel Butler, Johansson och Hirdman skriver om. Kvinnorna har alla försökt att leva upp till samhällets bild av hur de ska vara och bete sig, men känt att de misslyckats. Många av kvinnorna har känt att det fattats något i deras liv. Pia, en av kvinnorna säger att vara mamma inte räckte. Flera andra av informanterna har gett uttryck för samma sak. Att de behövde fylla sina liv med något annat än att vara i hemmet och ta hand om barnen.

---

⁴² Franséhn, 2001, sid. 93

⁴³ Jonsson & Rönnberg, 2003, sid. 76

4.4.1.2 Coping

Tomrummet som fanns och var uppbyggd av bristen på självbild och alla krav, hanterades med känslorokuserad coping. Spelet blev här ett sätt att fylla tomrummet. Vissa av kvinnorna talar om att få komma från hemmet och uppleva något annat. Få lite spänning eller socialt umgänge som saknades. Pia, som på många sätt avviker från den traditionella kvinnliga könsrollen, säger att hon genom spelet och kriminaliteten blev någon. Hon kände att hon var duktig på att begå brott och att människor såg upp till henne när hon hade pengar.

Erika beskriver hur hon trots sin spelfrihet var tvungen att hela tiden prestera, för att andra människor skulle tycka att hon var duktig. Spelet byttes ut mot något annat för att fylla det tomrum hennes dåliga självkänsla skapade. Det var istället när hon fick hjälp att arbeta problemfokuserat med sin självkänsla som hon lyckades.

Alla kvinnorna som idag är spelfria berättar att de i sin behandling har fått arbeta med sin självkänsla och de flesta mår idag mycket bra med sig själva. Det finns inte längre samma tomrum som behöver fyllas. Lena uttrycker det så här:

Det är fint att få tillbaka sin heder, sitt egenvärde, sitt barns kärlek, sina anhöriga, sig själv.”

5. Diskussion

Jag har gjort sex kvalitativa intervjuer med kvinnor som har varit/ är spelberoende. Min avsikt med intervjuerna var att undersöka deras spel och vardagsliv. Jag hade fem frågeställningar som skulle vägleda mig genom arbetet:

- *När spelar kvinnor?*
- *Vad spelar kvinnor?*
- *Hur ser de på sina spelvanor?*
- *På vilket sätt påverkar spelet deras vardag?*
- *Vad innebär det att vara kvinna och spela?*

Om jag till en början fokuserar på de fyra första frågeställningarna: När och vad spelar kvinnor, hur ser de på sina spelvanor, samt hur påverkar spelet deras vardag, kan jag se följande mönster.

Kvinnorna ser till en början spelet som relativt oproblematiskt. De flesta prövar på att spela på grund av vänner eller familj. Det blir ett tidsfördriv, en chans till avkoppling, underhållning och socialt umgänge. Men spelet blir mer och mer kopplat till de perioder när de mår dåligt, är ledsna, frustrerade, deprimerade. Ett ord som jag starkt förknippar med mina informanternas spel är ordet flykt. Spelet blev för dem alla en flykt. En flykt från svåra uppväxtförhållanden, misshandel, svek, tristess, ett krävande arbete, en krävande make, en jobbig vardag osv. När de spelade slapp de tänka på allt det jobbiga. Men när de kom hem fanns allt fortfarande kvar.

Det är traditionella kvinnospel som dominerar hos mina informanter. Tre av dem började med bingo, de andra tre med spelautomater. De som fastnade för bingon spelade också på automater under någon period. Även fast andra spel tillkommit för många, under den värsta tiden av deras spelberoende, har bingon och automaterna varit de viktigaste spelen. Alla kvinnorna uttryckte att det var med dessa spel som de slapp tänka. De ville med sitt spel komma ifrån alla kraven som ställdes på dem.

Jag tror att det är lätt att man som kvinna styrs i på vissa spel. Fortfarande finns det oskrivna regler om vad män spelar och vad kvinnor spelar. Många av kvinnorna har blivit introducerade till spelet genom någon annan, till exempel en familjemedlem. Bingospelet har traditionellt förknippats med kvinnliga attribut, hemmakvällar med familjen eller det sociala umgänget med fika på bingohallen. Flera av mina informanter har också sagt att vinsten inte har varit det viktiga utan det har funnits andra värden i spelet.

Vardagen har inte varit oproblematisk för några av mina informanter innan spelet kom in i deras liv. Spelet har inte varit det huvudsakliga problemet utan mer ett symptom på det som är fel. Alla kvinnorna som idag är spelfria har lyckats förändra sitt liv och arbeta med sig själv och sin självbild för att lyckas. Det har inte bara varit att sluta spela. De flesta informanterna säger att de upptäckte så mycket annat än bara spelproblemet när de genomgick behandling.

Självklart har dock spelet i sig påverkat deras vardag, nästan uteslutande negativt. Men det har funnits undantag. Spelet ger fortfarande en av mina informanter något positivt i form av ett socialt liv, som hon saknar. I början av spelet upplever också de flesta av informanterna att spelet är underhållande och de vinner pengar, men allteftersom spelet tar över mer och mer försvinner de få positiva inslagen. Spelet tog över hela vardagen för kvinnorna. Allt handlade om spelet. Många av dem sjukskrev sig eller slutade jobba helt för att spela. De lånade eller

stal pengar för att finansiera sitt spel. De ljög för att få låna och ljög för att få spela. Några av kvinnorna är fortfarande inte skuldfria.

När jag kommer till min sista frågeställning, vad innebär det att vara spelande kvinna? Hittar jag mina mest intressanta resultat: Att vara kvinna och spela, samt att vara mamma och spela medför problem. Dessa problem beror inte bara på spelet, utan beror på synen på dem själva blir mycket negativ. Mina informanter är alla medvetna om att det anses fel att vara mamma och spelberoende.

Mina informanter har talat om skammen, skammen att vara kvinna, mamma och spelberoende. Myten lever kvar. Myten om den goda modern, hon som är omsorgstagande och uppoffrande. Den spelberoende kvinnan hon är antitesen. Mona Franséhn beskriver henne i sin avhandling ”Den dolda triaden”, som den elaka styvmodern eller karriärkvinnan. Jag vill lägga till den spelberoende kvinnan i den beskrivningen. Modersrollen är fortfarande starkt normerande. Till och med Pia, en av mina informanter påverkades. Trots att hon överskred många av könsnormerna genom att vara narkoman och grovt kriminell, gick hon in i modersrollen när hon fick barn. Normerna kring moderskapet medför att det blir mycket svårt att kombinera spel och barn.

Det finns i mitt material även ett intersektionellt samband mellan att informanterna både är kvinnor och kommer från lägre klass. Både de själva och samhället förtrycker dem. De har inte samma valmöjligheter. När det handlar om spel kan de inte spekulera på börsen. Som Lena uttryckte om kvinnorna som spelar bingo:

”...det är spelkärningar! De kan man se ner på, de är riktigt dåliga. Där har du den mentaliteten att det är jäkligt, jäkligt illa. Om du tittar på en annan samhällsklass, på dem som spelar... om man tittar på dem som spelar fint, på nätet eller spelar på börsen.”

Spelet innefattar också om en underkastelse av könsordningen. Som en av mina informanter Lena berättade:

*”Vi pratar väldigt sällan om det högt, men när vi sitter bara kvinnor som är spelberoende och pratar om det, så kommer det upp. På ett eller annat sätt så har vi prostituerat oss. Vi kan hålla på så mycket längre, för det finns hur mycket män som helst som är villiga att betala för, i utbyte, mot någon tjänst. Därför tror jag att väldigt många kvinnor **inte** vill prata om det, du får inte fram det här. Det här är en hemlighet, det är en hemlighet som du får utav mig. Men du ska veta att det finns mycket av det här, fast vi skulle aldrig erkänna det om du ställer en rak fråga.”*

Det handlar om kvinnliga könsroller, att använda ”sin kvinnliga list” för att få männen att betala för dem, men i samma stund som de gör det, reproducerar kvinnorna könsrollerna som håller dem kvar i underordningen.

”Den kvinnliga kvinnan gör sig till ett passivt byte och försöker härigenom reducera mannen till kroppens passivitet. Hon sysslar med att fånga honom i en fälla, binda honom med det begär hon väcker när hon fogligt gör sig till ett föremål.”⁴⁴

Om det fortfarande finns en utbredd syn på skammen kring kvinnligt spel, känns det troligt att det finns fler kvinnliga spelberoende än vad statistiken berättar. Mina informanters berättelser visar likheter med Simone De Beauvoirs verk ”Det andra Könet”, skrivet om 40- talets kvinnor. Som sagt myten om den goda modern är fortfarande starkt närvarande.

---

⁴⁴ De Beauvoir, 1949, sid.438

5.1 Avslutande reflektioner och vidare forskning

Det har varit mycket intressant att skriva om kvinnor i spel. Dels för att det inte finns så mycket forskning kring deras egna erfarenheter, men också för att det känns som jag har lärt mig så mycket inför framtida yrkesutövning. Många av kvinnorna och andra jag har mött har påpekat att kunskapen om spelberoende inom socialtjänsten, ibland är mycket begränsad. Problematiken kring att vara spelberoende förtjänar att tas på allvar, då den i många fall liknar ett alkohol- eller narkotikamissbruk och har minst lika allvarliga konsekvenser.

Spelproblematiken är otroligt mångfacetterad och i mitt intervjumaterial fanns det inte brist på uppslag till framtida forskning. Jag hade utan problem kunnat skriva många olika studier om spel och speciellt kvinnors spel. Könsperspektivet gav mig mycket och det skulle vara intressant att fortsätta på det spåret. Jag fick ett mycket intressant uppslag av en av mina informanter, när hon berättade att hon såg kvinnors spelsituation som en form av prostitution. Det hade varit oerhört spännande att undersöka hur utbrett detta fenomen är.

En sista tanke till vidare forskning handlar om unga kvinnor. Jag lyckades inte få med yngre kvinnor, 15- 30 år. Det hade varit intressant att undersöka hur de förändrade normerna kring kön i samhället påverkar kvinnor och spelande. Kommer spelberoendet att öka, ser spelformerna annorlunda ut och kommer synen på den spelande kvinnan förändras?

Referenser

Tryckta referenser

Claezon, Ingrid (1996): *Mot alla odds: Barn till narkotikamissbrukare berättar om sin uppväxt*. Stockholm: Bokförlaget Mareld

De Beauvoir, Simone (1949) sv. Utgåva (1973) Pocket utgåva (1995): *Det andra könet*. Stockholm: Norstedts förlag

Franséhn, Mona (2001): *Självbild och förändring: Ensamma mammors livsberättelser*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete, skriftserie 2001:6

Franséhn, Mona (2001): *Självbild och förändring: Ensamma mammors livsberättelser*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete. Skriftserie 2001:6

Franséhn, Mona (2004): *Den dolda triaden: Om ensamstående mödrar med söner och deras behov av stöd inom socialtjänsten*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete

Gemzöe, Lena (2003): *Feminism*. Stockholm. Bilda förlag

Johansson, Helena (2006): *Brist på manliga förebilder: Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Sam (2005): *Kvalitativ metod- en introduktion*.

Larsson, Sam & Lilja, Johan & Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Monet, Alan & Lazarus, Richard. S (red) (1985) Second Edition.: *Stress and Coping: An anthology*. New York: Columbia University Press

Svenning, Conny (2003): *Metodboken - samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling – klassiska och nya metoder i informationssamhället – källkritik på Internet*. 5:e upplagan Eslöv: Lorentz förlag

White, Robert. W (1985): *Strategies of Adaptation: An attempt at Systematic Description*.

Monat, Alan & Lazarus, Richard. S (red): *Stress and Coping: An anthology*. Second Edition

Artiklar:

Gothlin, Eva (1999): *Kön eller genus?* Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning

Rönnerberg, Sten, m.fl. (1999): *Gambling and problem gambling in Sweden*. Statens Folkhälsoinstitutet 1999:17. Norstedts

Jonsson, Jakob & Rönnerberg, Sten (2003): *Spelberoende och kön*. Jonsson, Jakob, André, Anders, m.fl. *Spelberoende i Sverige- Vad kännetecknar personer med spelproblem*. Statens Folkhälsoinstitut. Rapport nr. 2003:22

Svensson, Ove (1999): *Spelet om pengarna – kvinnliga och manliga spelvanor i Sverige* sid. 10-14. Stahre, Ulrika (red) Feministiskt Perspektiv nr: 4-99 Tema Spel. Göteborg: Institutionen för kvinnovetenskap

Elektroniska referenser

Spelberoendes riksförbund: <http://www.spelberoende.se/>

Svenska Spel: <http://www.svenskaspel.se/pl.aspx?pageid=241&menuid=2>

Maria Bingo: <http://www.mariabingo.se/> <http://www.MariaBingo.com/>

Spelinstitutet: <http://www.spelinstitutet.se/>

Slutaspela: http://www.slutaspela.nu/soka_hjalp.html